



SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VII kadencja
Minister Edukacji Narodowej
BO-WRP-MS-040-40/42

Druk nr 1019
Warszawa, 7 grudnia 2012 r.

Pani
Ewa Kopacz
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek

Stosownie do postanowień Ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw w załączeniu przedstawiam

- Informację ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania o stanie przygotowań organów prowadzących do objęcia obowiązkiem szkolnym dzieci sześciolletnich.

Z poważaniem

Z upoważnienia Ministra Edukacji Narodowej

(-) Joanna Berdzik


Podsekretarz Stanu



**Informacja ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania
o stanie przygotowań organów prowadzących do objęcia
obowiązkiem szkolnym dzieci sześciolletnich**

Warszawa, grudzień 2012 r.

PODSEKRETARZ STANU


Joanna Berdzik

07.12.2012r

Spis treści

<u>1</u>	<u>WSTĘP</u>	<u>4</u>
<u>2</u>	<u>WPŁYW SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ NA FUNKCJONOWANIE SZKÓŁ PODSTAWOWYCH.....</u>	<u>5</u>
2.1	SYTUACJA DEMOGRAFICZNA W KRAJU A OBNIŻENIE WIEKU SZKOLNEGO.....	5
2.2	WPROWADZANIE OBNIŻENIA WIEKU ROZPOCZYNANIA EDUKACJI SZKOLNEJ I ŁAGODZENIE SKUTKÓW NIŻU DEMOGRAFICZNEGO – STRATEGIE GMIN.....	6
2.3	WPŁYW OBNIŻENIA WIEKU SZKOLNEGO NA SYTUACJĘ SZKÓŁ - ŁAGODZENIE SKUTKÓW NIŻU DEMOGRAFICZNEGO	8
<u>3</u>	<u>UPOWSZECHNIENIE WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO JAKO PODSTAWA PRZYGOTOWANIA DZIECI SZEŚCIOLETNIICH DO ROZPOCZĘCIA EDUKACJI SZKOLNEJ.....</u>	<u>11</u>
3.1	UPOWSZECHNIENIE WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO.....	11
3.2	ŚRODKI FINANSOWE Z EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO A EDUKACJA PRZEDSZKOLNA	17
<u>4</u>	<u>INNE DZIAŁANIA PRZYGOTOWUJĄCE SZKOŁY DO OBNIŻENIA WIEKU OBOWIĄZKU SZKOLNEGO.....</u>	<u>18</u>
4.1	DOSTOSOWANIE PRACY SZKOŁY DO POTRZEB UCZNIÓW W MŁODSZYM WIEKU. WDRAŻANIE NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO I KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO – WYNIKI BADAŃ.....	18
4.1.1	OKRES ADAPTACYJNY DLA UCZNIÓW KLASY I SZKOŁY PODSTAWOWEJ	19
4.1.2	MATERIALNA BAZA W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH NIEZBĘDNA DO REALIZACJI PODSTAWY PROGRAMOWEJ W KLASACH I - III I JEJ WYKORZYSTANIE.....	21
4.1.3	METODY PRACY Z UCZNIEM W MŁODSZYM WIEKU SZKOLNYM.....	23

4.1.4	POMOC PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNA. ZAJĘCIA ODPOWIADAJĄCE NA SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE UCZNIÓW.....	28
4.1.5	OPIEKUŃCZA FUNKCJA SZKOŁY.....	30
4.1.6	BEZPIECZEŃSTWO W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH.....	34
4.2	KADRA PEDAGOGICZNA SZKÓŁ PODSTAWOWYCH.....	38
4.2.1	KWALIFIKACJE NAUCZYCIELI I ZMIANY W SYSTEMIE ICH KSZTAŁCENIA.....	39
4.2.2	STRUKTURA ZATRUDNIENIA NAUCZYCIELI W KLASACH I.....	41

5 WSPARCIE FINANSOWE ORGANÓW PROWADZĄCYCH W PRZYGOTOWANIU

SZKÓŁ DO OBNIŻENIA WIEKU ROZPOCZYNANIA SPEŁNIANIA OBOWIĄZKU

SZKOLNEGO PRZEZ DZIECI SZEŚCIOLETNIE..... 43

5.1	ŚRODKI FINANSOWE PRZEKAZANE ORGANOM PROWADZĄCYM Z SUBWENCJI OGÓLNEJ I REZERWY CZĘŚCI OŚWIATOWEJ SUBWENCJI OGÓLNEJ W ROKU 2011.....	43
5.2	RZĄDOWY PROGRAM WSPIERANIA W LATACH 2009-2014 ORGANÓW PROWADZĄCYCH W ZAPEWNIENIU BEZPIECZNYCH WARUNKÓW NAUKI, WYCHOWANIA I OPIEKI W KLASACH I-III SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH SZKÓŁ MUZYCZNYCH I STOPNIA – RADOSNA SZKOŁA.....	45
5.3	PROGRAM WSPIERANIA UCZNIÓW W MŁODSZYM WIEKU SZKOLNYM – INDYWIDUALIZACJA PROCESU NAUCZANIA I WYCHOWANIA UCZNIÓW W KLASACH I - III.....	49
5.4	RZĄDOWY PROGRAM POMOCY UCZNIOM W 2011 R. WYPRAWKA SZKOLNA.....	51

6 PODSUMOWANIE..... 55

7 SPIS TABEL I WYKRESÓW..... 57

7.1	SPIS TABEL.....	57
7.2	SPIS WYKRESÓW.....	57

1 Wstęp

Przemiany cywilizacyjne sprawiają, że dzieci wcześniej są gotowe do wejścia w system edukacji. Na ich rozwój korzystnie wpływa zarówno uczestnictwo w wychowaniu przedszkolnym, jak i wcześniejsze rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej. Taki model edukacji jest powszechny w większości krajów europejskich.

Obowiązek szkolny dla dzieci sześciolletnich został wprowadzony do polskiego systemu edukacji ustawą z dnia 19 marca 2009 r. o *zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 56, poz. 458 i Nr 219, poz. 1705 oraz z 2012 r. poz. 176),

Zgodnie z ustawą z dnia 27 stycznia 2012 r. zmieniającą ustawę o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 176) o dwa lata wydłużono czas, w którym o podjęciu nauki w szkole podstawowej przez dziecko sześciolletnie decydują rodzice. Obowiązek szkolny dla dzieci sześciolletnich zostanie wprowadzony od 1 września 2014 roku, czyli będzie dotyczył dzieci urodzonych w 2008 roku i później.

Zgodnie z art. 15 ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o *zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw* Minister Edukacji Narodowej, w okresie do 2012 roku, ma obowiązek przedstawiania corocznie Sejmowi informacji o stanie przygotowań organów prowadzących do objęcia obowiązkiem szkolnym dzieci sześciolletnich.

2 Wpływ sytuacji demograficznej na funkcjonowanie szkół podstawowych

2.1 Sytuacja demograficzna w kraju a obniżenie wieku szkolnego

Jednym z ważniejszych czynników wpływających na rozwój edukacji, zarówno w Polsce jak i w Europie, jest zmiana liczby ludności i struktury wieku populacji. Europejska Sieć Ekspertów Ekonomii Edukacji w swoim raporcie *The Future of European Education and Training Systems: Key Challenges and Their Implications* wskazała zmiany demograficzne jako pierwsze z czterech głównych wyzwań dla systemów edukacji. Według ekspertów będą one miały istotny wpływ na kształt systemów edukacji i szkoleń aż do roku 2020 i będą dotyczyły wszystkich poziomów kształcenia.

Polska należy do krajów, w których spadek dzietności dokonał się niezwykle szybko. Na początku lat 80. współczynnik dzietności¹, choć malał, nadal był jeszcze na poziomie gwarantującym zastępowalność pokoleń. Pod koniec lat 90. spadł jednak do poziomu uznawanego za niski. Ze zmianą dzietności wiąże się obserwowany w kolejnych latach spadek urodzeń, spadek liczby uczniów, a w konsekwencji spadek liczby potencjalnych rodziców. Zmiany demograficzne, które dokonały się w okresie ostatniego ćwierćwiecza, miały i mają wpływ na sieć placówek edukacyjnych. Zmniejszenie liczby dzieci w wieku szkolnym spowodowało konieczność korekty w obrębie części sieci szkolnej. Natomiast zwiększenie, na początku XXI wieku, populacji osób w wieku 18-23 lata (efekt wyżu demograficznego lat 80.), spowodowało dynamiczny rozwój zarówno publicznego jak i niepublicznego szkolnictwa wyższego.

Zmiany liczby i struktury wieku ludności doprowadziły do zmniejszenia populacji uczniów. Zgodnie z danymi GUS od połowy lat 90. XX wieku systematycznie zmniejsza się liczba uczniów wszystkich rodzajów szkół, w tym szkół podstawowych. Od roku szkolnego 2005/2006 do roku 2011/2012 liczba uczniów w szkołach podstawowych zmalała o ponad 415 tys., a więc o więcej niż jeden rocznik dzieci sześciolatek. Gdyby nie decyzje rodziców o rozpoczęciu edukacji szkolnej dzieci w wieku sześciu lat spadek ten byłby jeszcze większy, bo wynosiłby ponad 482 tys.

Niż demograficzny widoczny jest również w gimnazjach. Od roku szkolnego 2005/2006 w porównaniu z rokiem 2011/2012 liczba uczniów w tym typie szkoły zmalała o 386 tys. Tak więc w samorządach, które wprowadzą obniżenie wieku szkolnego od roku szkolnego 2005/2006 liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach zmalała o ponad 868 tys. uczniów.

¹ Współczynnik ten określa średnią liczbę dzieci przypadających na kobietę w wieku rozrodczym (15-49 lat)

Długoterminowe analizy demograficzne pokazują, iż bez decyzji o obniżeniu wieku szkolnego od 1 września 2014 roku, liczba uczniów w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2019/2020 w porównaniu z rokiem 2005/2006 byłaby mniejsza o ponad 189 tys. Obniżenie wieku szkolnego pozwoli na zwiększenie liczby uczniów w tych szkołach jedynie o niecałe 139 tys.

Obniżenie wieku szkolnego ma więc wpływ nie tylko na zwiększenie szans edukacyjnych dzieci, ale również przyczyni się do złagodzenia skutków niżu demograficznego, zwiększenie miejsc pracy dla nauczycieli, a poprzez zwiększenie liczby uczniów w szkołach podstawowych zmniejszy liczbę likwidowanych szkół i spowoduje racjonalniejsze wykorzystanie istniejącej bazy lokalowej.

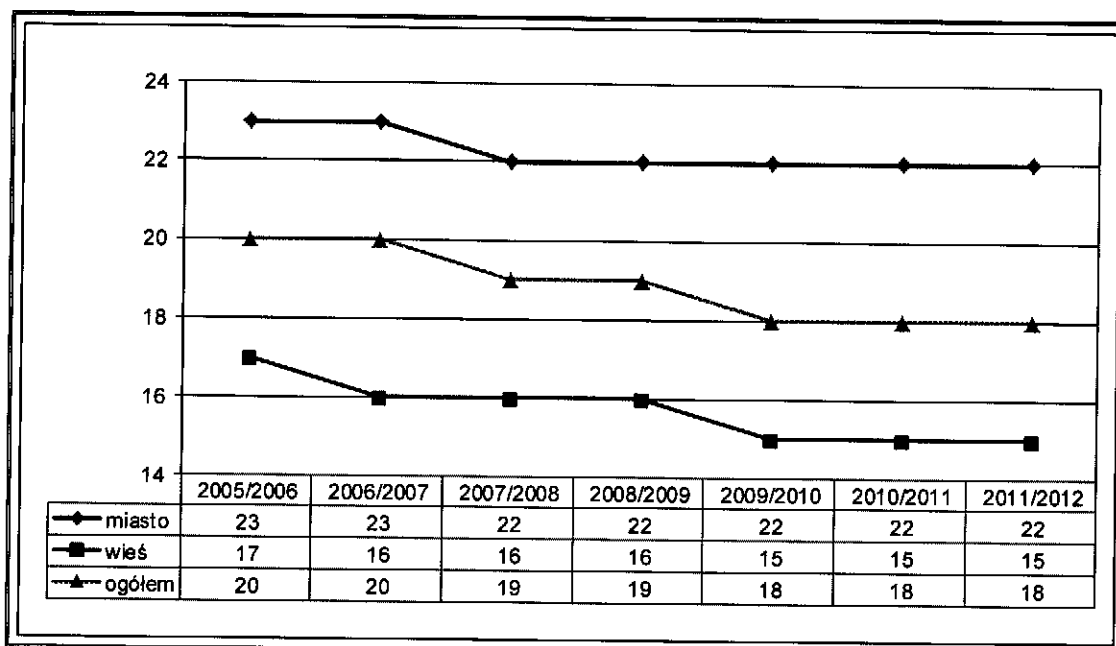
2.2 Wprowadzanie obniżenia wieku rozpoczynania edukacji szkolnej i łagodzenie skutków niżu demograficznego – strategie gmin

Od marca 2009 roku, a więc od momentu uchwalenia przez Sejm obowiązku szkolnego dla dzieci sześciolatków, samorządy terytorialne przygotowują szkoły do obniżenia wieku szkolnego.. W większości samorządów nie występuje problem związany z brakiem sal lekcyjnych dla dodatkowego rocznika w szkołach podstawowych, ponieważ istniejąca infrastruktura szkolna przystosowana była do większej liczby uczniów.

Mimo drastycznego spadku liczby uczniów szkół podstawowych i gimnazjów w analizowanych latach decyzje o likwidacji szkół i zwalnianiu nauczycieli podejmowane były w ostateczności. Świadczy o tym fakt, iż procentowy spadek liczby szkół podstawowych jest trzykrotnie mniejszy, niż spadek uczniów w tych szkołach i wynosi 5,45% wobec spadku liczby uczniów na poziomie 15,14%. Liczba nauczycieli zmniejszyła się zaś o niecałe 7%.

W pierwszej kolejności samorządy decydowały się na zmniejszenie liczby uczniów w klasie co potwierdzają dane o liczebności oddziałów w szkołach podstawowych przedstawione na poniższym wykresie. Zwiększeniu uległy liczby godzin dodatkowych zajęć realizowanych przez szkoły.

Wykres 1. Średnie liczby uczniów w oddziale szkoły podstawowej w latach 2005/2006 - 2011/2012 (publiczne i niepubliczne szkoły dla dzieci i młodzieży z wyłączeniem szkół specjalnych)

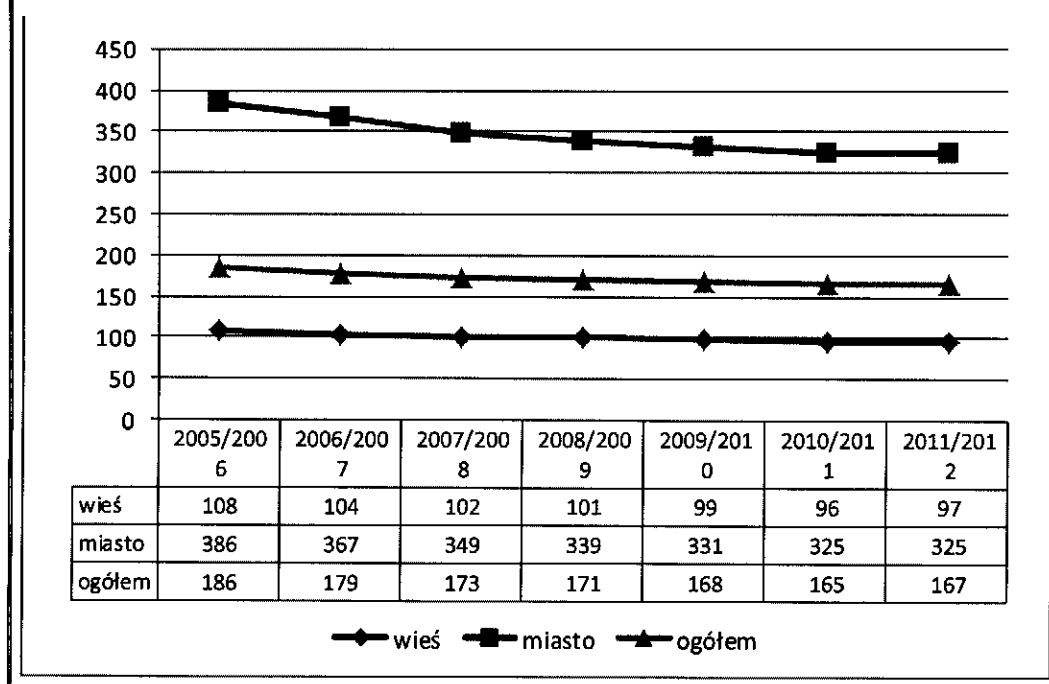


Źródło: Dane za lata 2005-2010 GUS "Oświata i wychowanie w roku szkolnym". Dane dla roku 2011/2012 - dane wstępne z SIO

Od roku 2005/2006 średnia liczba uczniów w klasie w szkole podstawowej spadła o 10%. Większą dynamikę spadku liczby uczniów w klasie obserwujemy na wsiach, gdzie średnia zmniejszyła się o 11,17%. W tym samym okresie średnia liczba uczniów w mieście obniżyła się o 4,3%, utrzymując się na stałym poziomie przez ostatnie 3 lata.

Systematycznie zmniejsza się również liczba uczniów w szkołach podstawowych, co pokazuje poniższy wykres.

Wykres 2. Średnie liczby uczniów w szkole podstawowej w latach 2005/2006 - 2011/2012 (publiczne i niepubliczne szkoły dla dzieci i młodzieży z wyłączeniem szkół specjalnych)



Źródło: lata 2005-2010 na podstawie danych GUS, rok 2011/2012 - dane wstępne SIO

Średnia liczba uczniów w szkole podstawowej od roku 2005/2006 spadła o 19 osób (z 186 do 167), tj. o 10,21%. Biorąc pod uwagę, że przeciętna liczba uczniów w oddziale szkoły podstawowej wynosi 18 (wykres nr 1), oznacza to, że w każdej statystycznej szkole podstawowej w stosunku do roku 2005/2006 jest średnio o 1 oddział mniej. Większą dynamikę procesu zmniejszania się przeciętnej liczby uczniów w szkole podstawowej obserwuje się w miastach. Tu średnia liczba uczniów w miejskiej szkole podstawowej obniżyła się o 61 osób (z 386 do 325), tj. o 15,8%. Przy średniej wynoszącej 22 uczniów w oddziale, odpowiada to prawie 3 oddziałom. W tym samym okresie na wsi średnia zmniejszyła się o 11 uczniów (ze 108 do 97 uczniów), tj. 10,19%, co nie przekracza 1 oddziału (średnia liczba uczniów w wiejskiej szkole podstawowej szacowana jest na 15).

2.3 Wpływ obniżenia wieku szkolnego na sytuację szkół - łagodzenie skutków niżu demograficznego

Analizując przygotowanie samorządów do obniżenia wieku szkolnego warto zauważyć, iż podczas konsultacji społecznych projektu ustawy dotyczącej przesunięcia terminu wprowadzenia obowiązkowego rozpoczynania edukacji szkolnej w wieku sześciu lat samorządy zaopiniowały projekt negatywnie podkreślając, iż są przygotowane na obniżenie wieku szkolnego od 1 września 2012 roku. Biorąc

jednak pod uwagę opinie rodziców i chcąc dać samorządom dodatkowy czas na przygotowanie szkół termin ten został przesunięty o dwa lata, do 1 września 2014 roku.

Należy zauważyć, że bez względu na termin, w jakim zostałby obniżony wiek szkolny, jego skutkiem zawsze będzie zwiększenie liczby uczniów o uczących się we wszystkich typach szkół o jeden rocznik. Taki stan będzie trwał do momentu zakończenia edukacji przez dodatkowy rocznik. Dlatego też, tego rodzaju zmiana powinna być wdrażana w okresie niżu demograficznego i łagodzona, poprzedzającym pełne wdrożenie zmiany, okresem przejściowym.

Wprowadzone od 2009 roku prawo rodziców do podejmowania decyzji o wcześniejszym rozpoczynaniu przez ich dzieci nauki w szkole spowodowało, że co roku część rodziców decyduje się na wysłanie swojego sześciolatniego dziecka do szkoły. Liczba sześciolatków rozpoczynających naukę w klasie I szkoły podstawowej systematycznie rośnie (tabela 1). W roku szkolnym 2011/2012 naukę w szkole rozpoczęło ponad 70 tys. sześciolatków (19,43% populacji sześciolatków).

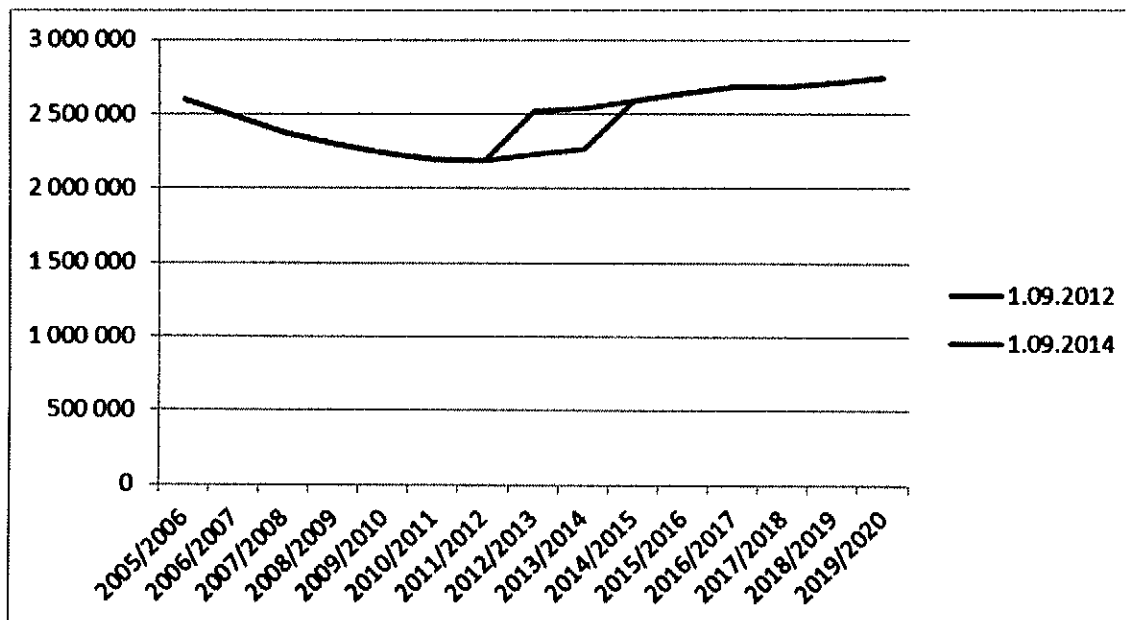
Tabela 1. Odsetek dzieci w wieku sześciu lat, które rozpoczęły naukę w szkołach podstawowych w kolejnych latach szkolnych ogółem

Rok szkolny	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
% sześciolatków w I klasie	0,98	4,25	9,40	19,43	17,65

Źródło: System Informacji Oświatowej

Przesunięcie terminu wprowadzenia obniżenia wieku szkolnego o dwa lata nie wpłynie na liczbę uczniów, która będzie się uczyła w szkołach podstawowych od września 2014 roku, zmieni się jedynie moment wprowadzenia do systemu szkolnego dodatkowego rocznika. Poniższy wykres pokazuje, iż w obu przypadkach liczba uczniów w szkołach podstawowych od września 2014 roku będzie wynosiła 2 588 tys. i będzie mniejsza o 14 tys. od liczby uczniów w tych szkołach w roku szkolnym 2005/2006.

Wykres 3. Liczba uczniów szkół podstawowych w latach 2005/06 - 2019/20 w dwóch wariantach terminu wprowadzenia obowiązku szkolnego dla dzieci sześciolletnich; od 1 września 2012 i od 1 września 2014



Źródło: lata 2005-2010 na podstawie danych GUS, rok 2011/2012 - dane SIO, lata 2012-2015 prognoza Departamentu Współpracy z Samorządem Terytorialnym w MEN na podstawie danych GUS

Zakładając ostrożnie, że w 2013 roku naukę w szkole rozpocznie około 116 tys. dzieci sześciolletnich (około 30% rocznika), oznacza to, że od 1 września 2014 roku w szkołach podstawowych edukację rozpocznie cały rocznik dzieci sześciolletnich i 270 tys. dzieci w wieku 7 lat. W klasach pierwszych szkoły podstawowej będzie o 270 tys. uczniów więcej. Dla tej liczby dzieci potrzebnych będzie około 15 tys. oddziałów przy założeniu, że średnia liczba uczniów w klasie I będzie równa 18 (czyli będzie taka, jak obecnie).

Do 12 777 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2011/2012 uczęszczało ponad 126 tys. dzieci. W roku 2014 oddziały przedszkolne dla dzieci sześciolletnich mogą zostać przekształcone w oddziały klas pierwszych. To operacja nie będzie wymagała dodatkowego przygotowania sal lekcyjnych, ponieważ są już one przystosowane do potrzeb młodszych dzieci. Gminy nie poniosą również kosztów związanych z koniecznością utworzenia oddziałów przedszkolnych dla dzieci pięcioletnich, ponieważ dzieci pięcioletnie już dzisiaj wszystkie mają zagwarantowane miejsca w wychowaniu przedszkolnym.

Jak wynika z analizy danych z Systemu Informacji Oświatowej (SIO) z powodu niżu demograficznego w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2011/2012 znajdowało się 23 511 pomieszczeń dydaktycznych, w których nie uczą się uczniowie. Te pomieszczenia będą mogły być wykorzystane jako sale lekcyjne w momencie wprowadzenia obniżenia wieku szkolnego. Mając na uwadze, że średnia liczba

uczniów w oddziale szkoły podstawowej wynosi 18 oznacza to, że w tych pomieszczeniach może uczyć się 423 198 uczniów, czyli niemalże cały rocznik dzieci sześciolletnich. Powyższe oznacza, że nie powinno być problemu z utworzeniem 15 tys. dodatkowych oddziałów w szkołach podstawowych.

Reasumując, biorąc pod uwagę liczbę wolnych pomieszczeń dydaktycznych w szkołach podstawowych, liczebność oddziałów oraz funkcjonowanie w szkołach oddziałów przedszkolnych, do których uczęszczają dzieci sześciolletnie można założyć, że polski system szkolnictwa powinien nie mieć problemu z przyjęciem do szkół podstawowych zwiększonej liczby uczniów klas pierwszych.

3 Upowszechnienie wychowania przedszkolnego jako podstawa przygotowania dzieci sześciolletnich do rozpoczęcia edukacji szkolnej

3.1 Upowszechnienie wychowania przedszkolnego

Jednym z głównych zamierzeń Rządu realizowanych konsekwentnie od 2007 roku, jest upowszechnienie wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 3-5, w tym zapewnienie wszystkim dzieciom 5-letnim możliwości skorzystania z prawa do bezpłatnej edukacji przedszkolnej. Bardzo ważne jest budowanie wśród rodziców, nauczycieli oraz samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych przekonania o znaczeniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej, prawne, finansowe i programowe wsparcie tworzenia innych form wychowania przedszkolnego oraz oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych.

W latach szkolnych 2009/2010 i 2010/2011 zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 19 marca 2009 r. *o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw* dziecko w wieku 5 lat miało prawo do odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w przedszkolu, oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej lub innej formie wychowania przedszkolnego.

Od 1 września 2011 roku dziecko w wieku 5 lat jest obowiązane ustawowo do odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w przedszkolu, oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej lub innej formie wychowania przedszkolnego. Tym samym wszystkie dzieci w tym wieku mają zapewnione miejsce w przedszkolu, oddziale przedszkolnym w szkole podstawowej lub w innej formie wychowania przedszkolnego (w punkcie przedszkolnym, zespole wychowania przedszkolnego).

W celu zwiększenia upowszechnienia edukacji przedszkolnej Minister Edukacji Narodowej wprowadził zmiany legislacyjne ułatwiające dostęp do wychowania przedszkolnego dzieci w wieku do 5 roku życia. W związku ze zmianami, które zostały wprowadzone ustawą z dnia 5 sierpnia 2010 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty (Dz. U. nr 149, poz. 991) wydane zostało nowe rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 2010 r. w *sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania* (Dz. U. Nr 161, poz. 1080 oraz z 2011 r. Nr 143, poz. 839).

Ponadto 28 czerwca 2011 r. Minister Edukacji Narodowej podpisała rozporządzenie *zmieniające rozporządzenie w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego* (Dz. U. Nr 143, poz. 839), *warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania*, zwiększające minimalny tygodniowy wymiar godzin zajęć świadczonego nauczania, wychowania i opieki w innych formach wychowania przedszkolnego. Zmiana prowadzi do sytuacji, w której wszystkie dzieci mają zapewnione równe szanse edukacyjne.

Powyższe akty wykonawcze pozwoliły na tworzenie, obok istniejących w systemie przedszkoli, punktów przedszkolnych i zespołów wychowania przedszkolnego, a tym samym na upowszechnianie dostępu do edukacji przedszkolnej.

Zakładanie i prowadzenie innych form wychowania przedszkolnego zarówno przez gminy jak i osoby prawne i fizyczne, jest rozszerzeniem katalogu miejsc realizacji wychowania przedszkolnego. Tworzenie punktów przedszkolnych lub zespołów wychowania przedszkolnego jest korzystne dla gmin ze względu na niższe koszty ponoszone na dziecko uczęszczające na zajęcia w innej formie wychowania przedszkolnego, niż koszty utrzymania dziecka w przedszkolu. Nie oznacza to jednak, że tradycyjne przedszkola mają być zastąpione przez inne formy wychowania przedszkolnego, ponieważ, co należy podkreślić, tylko w przypadkach uzasadnionych warunkami demograficznymi i geograficznymi rada gminy może uzupełnić sieć publicznych przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych o inne formy wychowania przedszkolnego. Dzienny wymiar godzin zajęć wychowania przedszkolnego w punkcie lub zespole musi być dostosowany do możliwości dzieci oraz potrzeb rodziców. Równocześnie, nic nie stoi na przeszkodzie, aby inna forma wychowania przedszkolnego zapewniała „dziecku opiekę w pełnym wymiarze”.

Edukacja sześciolatków odbywających roczne obowiązkowe przygotowanie przedszkolne, tak jak prowadzenie przedszkoli, jest finansowana z budżetu jednostek samorządu terytorialnego, jako zadanie własne gminy. Na dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym - z wyjątkiem dzieci niepełnosprawnych - gminy nie otrzymują środków finansowych z budżetu państwa. **Po obniżeniu wieku obowiązku szkolnego dzieci, edukacja sześciolatków podejmujących naukę w klasie I w szkole podstawowej, będzie finansowana z subwencji oświatowej.**

Dzięki takiemu rozwiązaniu gminy, jako organy prowadzące, uzyskają wolne środki, które będą mogły wykorzystać na tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3-5 lat.

Równocześnie, ustalając wysokości subwencji oświatowej dla jednostek samorządu terytorialnego na rok 2012., wzięto pod uwagę wszystkie dzieci sześciolatnie bez względu na to, czy rozpoczną obowiązek szkolny czy pozostaną w edukacji przedszkolnej.

Należy również zaznaczyć, że Minister Edukacji Narodowej podjął prace mające na celu określenie zakresu i możliwości wsparcia finansowego gmin w realizacji zadań dotyczących wychowania przedszkolnego, nie ograniczając się jednak wyłącznie do prostego dofinansowania gmin. Ważne jest, by wsparcie to było udzielane w sposób zapewniający zmniejszenie obciążeń dla budżetów rodzinnych z tytułu korzystania przez dziecko z wychowania przedszkolnego. Takie rozwiązanie będzie chroniło rodziny przed ewentualnym wzrostem kosztów korzystania z wychowania przedszkolnego i ułatwi dostęp do edukacji przedszkolnej dzieciom z rodzin mniej zamożnych.

Z danych Systemu Informacji Oświatowej (według stanu na 30 września 2011 r.) wynika, że od roku 2008 powstało 1 511 publicznych i niepublicznych punktów przedszkolnych oraz zespołów wychowania przedszkolnego (w tym na wsi 983). W 2010 r. placówek tych było ogółem 1 240 (w tym na wsi 883). W 2009 r. było to odpowiednio 819 i 650.

Należy również zaznaczyć, że od roku 2008 liczba przedszkoli (publicznych i niepublicznych) zwiększyła się o 1 281. Obecnie ich liczba wynosi 9 350 (w tym na wsi 3 058). W 2010 r. było ich 8 821, w tym na wsi 2 906 (w 2009 r. odpowiednio - 8 470 i 2 835). W tym samym czasie zwiększyła się o 3 001 liczba oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. Obecnie jest ich 14 162 (w tym na wsi 9 375). W 2010 r. było ich 12 570 (w tym na wsi 8 576), w 2009 r. – 11 931 (na wsi 8 215), zaś w 2008 r. 11 161 (na wsi 7 906).

Jednocześnie systematycznie wzrasta wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego. Od roku szkolnego 2007/08 do roku 2011/2012 wskaźnik ten wśród dzieci w wieku 3-5 lat wzrósł o prawie 25 pkt procentowych, co oznacza powstanie w tym okresie 288,6 tys. miejsc wychowania przedszkolnego

Tabela 2. Upowszechnienie wychowania przedszkolnego

Rok szkolny	Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (w tys.)			Wskaźnik liczby dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego do ogólnej liczby dzieci w wieku 3-6 lat w %			Wskaźnik liczby dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego do ogólnej liczby dzieci w wieku 3-5 lat w %		
	Ogółem	Miasto	Wieś	Ogółem	Miasto	Wieś	Ogółem	Miasto	Wieś
2005/2006	840,0	590,4	249,6	57,1	72,5	38,0	41,0	58,4	19,1
2006/2007	862,7	610,7	252,0	60,0	75,9	39,7	44,6	63,0	21,4
2007/2008	871,9	622,6	249,3	61,6	77,9	40,4	47,3	65,7	23,1
2008/2009	919,1	652,3	266,8	64,9	80,8	43,9	52,7	70,6	28,5
2009/2010	994,1	693,2	301,0	69,2	83,8	49,4	59,7	75,9	37,5
2010/2011	1059,3	733,1	326,1	71,8	86,0	52,3	64,6	80,4	43,1
2011/2012	1160,5	787,2	373,3	75,5	88,3	57,9	72,0	86,3	52,1

Dane z Systemu Informacji Oświatowej

Obecnie w Polsce wychowaniem przedszkolnym objętych jest ogółem już 72,0% dzieci w wieku 3-5 lat. Na wsi odsetek ten wynosi 52,1%. W 2007 r. wskaźnik upowszechnienia wychowania przedszkolnego ogółem wynosił 47,3%, a na wsi 23,1%. Podobnie sytuacja przedstawia się w odniesieniu do poszczególnych roczników. W 2007 r. tylko 36,1% trzylatków, 48,1% czterolatków i 57,8% pięciolatków objętych było wychowaniem przedszkolnym. Obecnie wychowaniem przedszkolnym objętych jest 53,2% trzylatków (wzrost o 17,1 pkt proc.), 68,5% czterolatków (wzrost o 20,4 pkt proc.) i 96,4% pięciolatków (wzrost o 38,6 pkt proc.).

Tabela 3. Dzieci wg wieku w wychowaniu przedszkolnym w latach 2005-2011 (ogółem)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Liczba dzieci kończących w danym roku 3 lata	352 351	348 685	353 771	362 200	372 689	386 872	414 551
Ile spośród nich we wrześniu było objęte edukacją przedszkolną	104 637	115 558	127 567	148 985	170 256	192 588	220 681
% trzylatków objętych wychowaniem przedszkolnym	29,7%	33,1%	36,1%	41,1%	45,7%	49,9%	53,2%
Liczba dzieci kończących w danym roku 4 lata	362 435	352 075	348 504	353 700	362 221	372 689	386 872
Ile spośród nich we wrześniu było objęte edukacją przedszkolną	149 448	156 482	167 519	188 263	215 230	238 982	264 928
% czterolatków objętych wychowaniem przedszkolnym	41,2%	44,4%	48,1%	53,2%	59,4%	64,1%	68,5%
Liczba dzieci kończących w danym roku 5 lat	376 326	362 119	351 867	348 400	353 515	362 139	372 689
Ile spośród nich we wrześniu było objęte edukacją przedszkolną	192 892	202 348	203 196	223 243	264 465	293 486	359 445
% pięcioletników objętych wychowaniem przedszkolnym	51,3%	55,9%	57,7%	64,1%	74,8%	81,0%	96,4%
Liczba dzieci kończących w danym roku 6 lat	380 551	375 994	361 873	351 800	348 169	353 438	362 139
Liczba dzieci sześciolletnich objętych wychowaniem przedszkolnym	371 446	366 193	343 430	332 377	317 423	306 402	281 762
Liczba dzieci sześciolletnich uczęszczających do szkół podstawowych	2 888	2 771	2 979	3 433	14 812	33 190	70 361
Liczba dzieci spełniających obowiązek przedszkolny lub szkolny w inny sposób*					4 142	4 618	7 632
% sześciolatków w systemie oświaty	98,4%	98,1%	95,7%	95,5%	96,6%	97,4%	99,3%

Źródło: Dane o liczbie dzieci wg wieku i liczbie wychowanków przedszkoli wg wieku dla lat 1998-2010 na podstawie danych GUS ("Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym. Stan w dniu 31 XII", "Oświata i wychowanie w roku szkolnym..."). *- Dla roku 2011 liczba dzieci według wieku szacowana na podstawie danych GUS 31.12.2010 r. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na podstawie danych SIO 30.09.2011 r. v.5 - dane wstępne..

*Poza przedszkolem lub szkołą na podstawie decyzji dyrektora, poprzez udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych, w placówkach przy polskich przedstawicielstwach i ambasadach za granicą, w placówkach w Polsce przy obcym przedstawicielstwie i ambasadzie, w szkołach i przedszkolach w innym kraju.

W liczbach bezwzględnych dynamika wzrostu liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym przedstawia się następująco: w roku szkolnym 2006/2007

wychowaniem przedszkolnym było objętych 862,7 tys. dzieci, natomiast w roku szkolnym 2007/2008 – 871,9 tys. dzieci (przyrost o 9,2 tys. dzieci), a w roku szkolnym 2008/2009 – 919,1 tys. dzieci (przyrost o 47,2 tys. dzieci). W kolejnym roku szkolnym - 2009/2010 liczba ta wzrasta do 994,1 tys. dzieci (przyrost o 75 tys. dzieci). W roku szkolnym 2010/2011 liczba ta osiąga wielkość 1 059,3 tys. (przyrost o kolejne 65,2 tys. dzieci). W bieżącym roku szkolnym (2011/2012) liczba ta wynosi 1160,5 tys. dzieci (co oznacza kolejny przyrost o blisko 101 tys. dzieci).

Na obszarach wiejskich zmiany te miały jeszcze bardziej dynamiczny charakter - we wrześniu 2011 r. 29,4% trzylatków, 45,5% czterolatków i 84,0% pięcioletków objętych jest wychowaniem przedszkolnym. Tymczasem w 2007 r. z wychowania przedszkolnego na obszarach wiejskich korzystało tylko 13,4% trzylatków, 21,8% czterolatków i 33,8% pięcioletków.

W konkluzjach Rady Unii Europejskiej z 12 maja 2009 r. w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia („ET 2020”) ustalono poziomy odniesienia dla polityki państw członkowskich do roku 2020. Jednym z tych poziomów jest określenie, by co najmniej 95% dzieci między 4. rokiem życia a wiekiem obowiązkowego kształcenia uczestniczyło w zorganizowanych formach edukacji. Należy zastrzec, że powyższe cele, uzgodnione w ramach Strategii Lizbońskiej oraz strategicznych ram ET 2020, dotyczą Unii Europejskiej jako całości. Dla poszczególnych państw członkowskich stanowią one jedynie poziom, do którego należy się odnosić zgodnie z krajową tradycją oraz możliwościami organizacyjnymi i finansowymi (tzw. poziom odniesienia lub poziom referencyjny). Państwa członkowskie są proszone o rozważenie – na podstawie krajowych priorytetów i zmieniającej się sytuacji gospodarczej – w jaki sposób i w jakim stopniu mogą przy pomocy krajowych działań pomóc wspólnie osiągnąć te poziomy odniesienia w Unii Europejskiej. W Polsce, w dokumencie „Perspektywa uczenia się przez całe życie” uzgodniono, że oczekiwana w roku 2020 wartość tego wskaźnika powinna wynosić 90%.

Działania podejmowane przez Ministra Edukacji Narodowej mają na celu zwiększenie wskaźnika upowszechnienia wychowania przedszkolnego w Polsce, tak by w niedalekiej przyszłości był on porównywalny do krajów UE.

Przy utrzymaniu dotychczasowych tendencji wzrostowych, osiągnięcie zakładanych wskaźników upowszechnienia wychowania przedszkolnego, może nastąpić wcześniej niż zakładano, a więc przed rokiem 2020.

3.2 Środki finansowe z Europejskiego Funduszu Społecznego a edukacja przedszkolna

Rozwój i tworzenie nowych miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego przez organy prowadzące i inne podmioty są nadal wspierane z **Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 - 2013. W ramach poddziałania 9.1.1., za które odpowiadają samorządy województw, finansowane są projekty konkursowe dotyczące:**

- **tworzenia przedszkoli** (w tym również uruchamiania innych form wychowania przedszkolnego) w 30% gmin z terenu województwa o najniższym w skali regionu stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej (wskaźnik należy mierzyć jako relację liczby dzieci w wieku 3-5 lat w ośrodkach edukacji przedszkolnej do liczby dzieci w wieku 3-5 lat w danej gminie),
- **wsparcia istniejących przedszkoli** (w tym również funkcjonujących innych form wychowania przedszkolnego) w zakresie wygenerowania dodatkowych miejsc przedszkolnych, przyczyniające się do wzrostu całkowitej liczby miejsc w przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego podlegających pod jeden organ prowadzący i umiejscowionych na terenie danej gminy.

W ramach przeglądu śródk okresowego zmieniony został *Program Operacyjny Kapitał Ludzki Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*. W ramach przeglądu **alokacja na Poddziałanie 9.1.1 *Zmniejszanie nierówności w stopniu upowszechniania edukacji przedszkolnej, określona w Szczegółowym Opisie Priorytetów PO KL, została zwiększona do 369 813 002 euro, czyli o 126 672 589 euro, z czego 62,5 mln. euro zostało przekazane z Priorytetu III PO KL.***

Według danych na dzień 30 lipca 2012 r. w Poddziałaniu 9.1.1. podpisano 1 413 umów i zakontraktowano środki w wysokości ponad 949 557 tys. zł.

Po zakończonym okresie programowania tj. finansowania w ramach projektu, utworzone przez gminę przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego powinny działać zgodnie z przepisami określonymi w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o *systemie oświaty*.

Przepisy te stanowią formę znaczącej pomocy dla beneficjentów projektu finansowanego ze środków EFS, umożliwiając dotrzymanie wymogu trwałości, a jednocześnie uzyskanie dalszego dofinansowania z budżetu jednostek samorządu terytorialnego.

4 Inne działania przygotowujące szkoły do obniżenia wieku obowiązku szkolnego

4.1 Dostosowanie pracy szkoły do potrzeb uczniów w młodszym wieku. Wdrażanie nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego – wyniki badań

Podstawa programowa dla I etapu edukacyjnego (edukacja wczesnoszkolna) określa obowiązkowe zestawy celów i treści nauczania, w tym umiejętności, opisane w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności, które powinien posiadać uczeń po zakończeniu I etapu edukacyjnego.

Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Podstawa programowa kładzie nacisk na takie wychowanie, dzięki któremu dziecko będzie w miarę swoich możliwości przygotowane do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą, będzie potrafiło odróżnić dobro od zła, będzie świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz będzie rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Podstawa programowa kładzie nacisk na wyposażenie dziecka w wiadomości i umiejętności potrzebne mu do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV-VI szkoły podstawowej.

Podstawę programową dla pierwszego etapu edukacyjnego opracowano w sposób uwzględniający występowanie różnic w dojrzałości dzieci rozpoczynających edukację szkolną. Obowiązkiem nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej jest indywidualizacja nauczania, w szczególności przez dobór lub skonstruowanie odpowiedniego programu nauczania oraz dostosowanie metod pracy i wymagań do możliwości i potrzeb poszczególnych uczniów.

Podstawa programowa edukacji wczesnoszkolnej określa, jakie treści nauczania należy realizować w klasie I szkoły podstawowej. Określa także jakie wiadomości i umiejętności powinien posiadać uczeń na koniec klasy III szkoły podstawowej. To rozróżnienie wymagań w stosunku do ucznia klasy pierwszej i ucznia klasy trzeciej wynika z konieczności łagodnego wprowadzenia dziecka w świat szkoły i dopasowania procesu nauczania uczenia się do możliwości psychofizycznych i umysłowych ucznia klasy pierwszej.

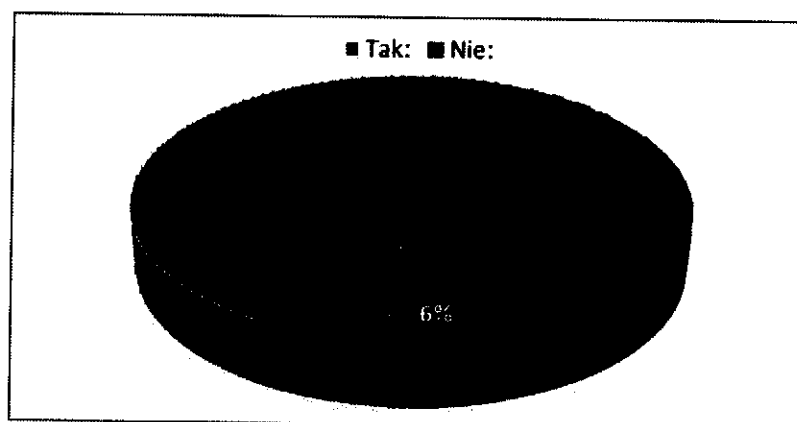
Zgodnie z zaleceniami określonymi w podstawie programowej edukacji wczesnoszkolnej, obowiązkiem nauczyciela jest dbanie o adaptację dzieci do

warunków szkolnych, a w szczególności o ich poczucie bezpieczeństwa. Czas trwania okresu adaptacyjnego określa nauczyciel, biorąc pod uwagę potrzeby uczniów. W okresie adaptacyjnym dzieci, poprzez różnego rodzaju zabawy, gry i sytuacje zadaniowe, wspomagane są w rozwoju czynności umysłowych ważnych dla ich dalszego rozwoju, w szczególności w zakresie przygotowania do nauki czytania i pisania oraz uczenia się matematyki.

4.1.1 Okres adaptacyjny dla uczniów klasy I szkoły podstawowej

Jak wynika z badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół” (badaniem objęto między innymi 1359 szkół podstawowych (tj. około 10% wszystkich publicznych i niepublicznych szkół podstawowych) zdecydowana większość dyrektorów uczestniczących w badaniu zadeklarowała, że przeprowadzili diagnozę dotyczącą przystosowania dzieci klas I do warunków szkolnych w celu ustalenia, czy będą potrzebowały okresu adaptacji do warunków szkolnych, czy można z tego zadania zrezygnować. **Tylko 79 dyrektorów szkół podstawowych (6%) nie zdiagnozowało potrzeby uczniów rozpoczynających naukę w szkole w zakresie ich przystosowania do warunków szkolnych.**

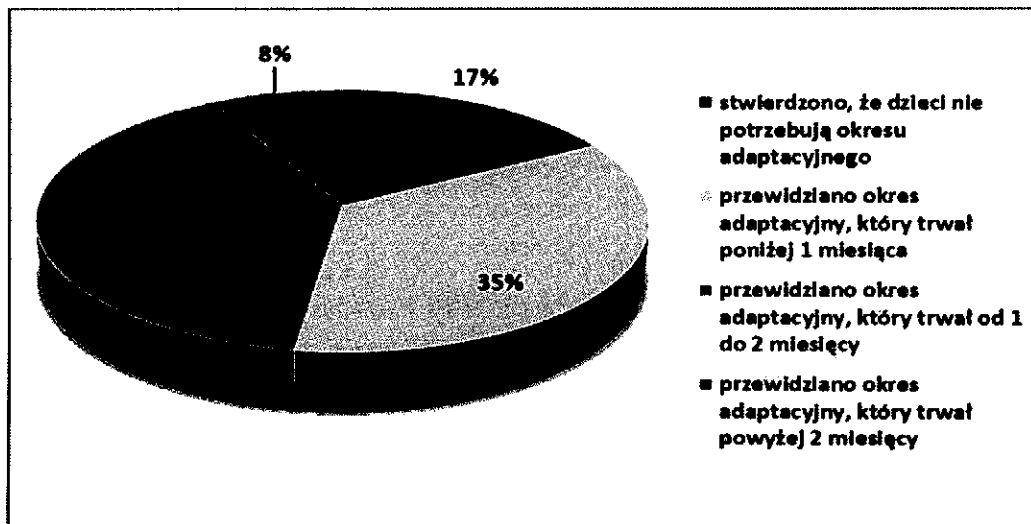
Wykres 4. Procent klas I szkoły podstawowej podlegających badaniu, w których zdiagnozowano potrzebę adaptacji uczniów do warunków szkolnych.



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

Na podstawie dokonanej diagnozy, większość dyrektorów stwierdziła, że konieczny jest okres adaptacji dzieci w nowych dla nich warunkach. Tylko 211 dyrektorów szkół podstawowych (17%) uznało po dokonaniu diagnozy stopnia przystosowania uczniów do pracy w szkole, że nie potrzebują one okresu adaptacji. Większość zdecydowała się na zorganizowanie dla swoich uczniów okresu adaptacji trwającego do 2 miesięcy, 99 dyrektorów uznało, że ten okres należy wydłużyć ponad 2 miesiące (8%).

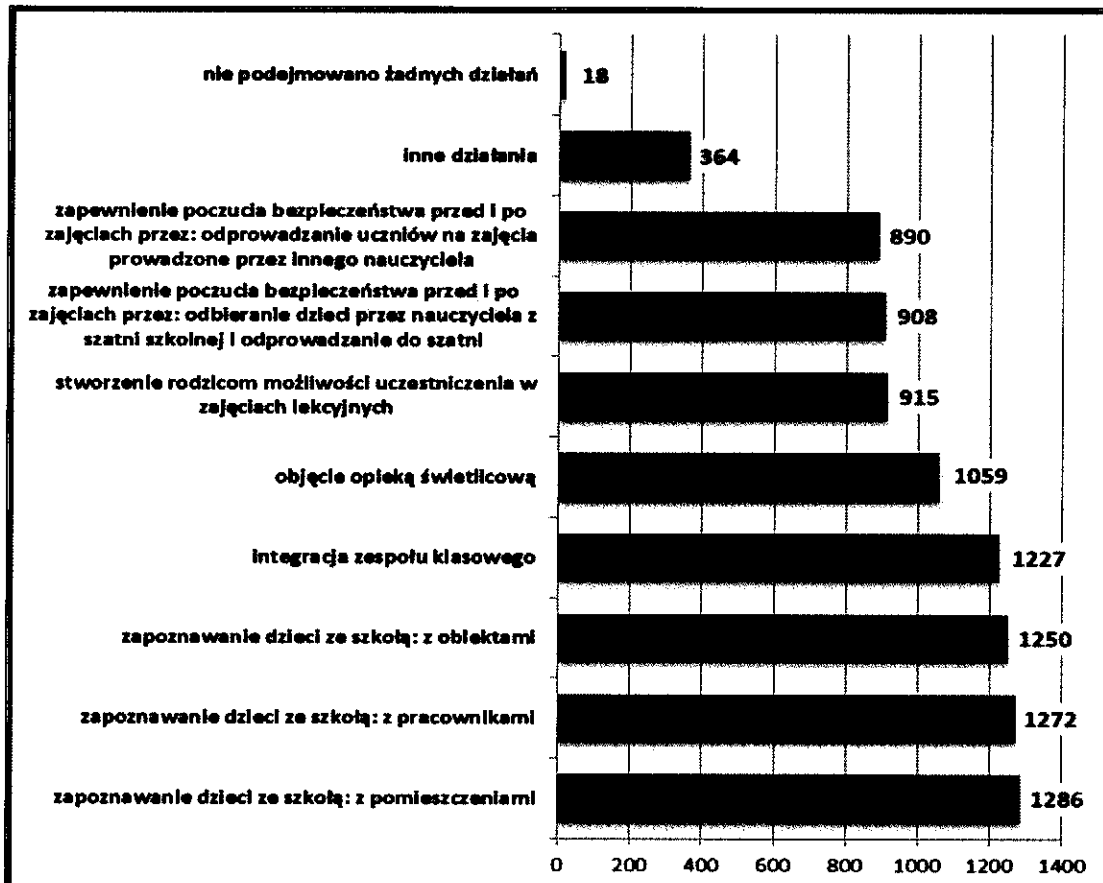
Wykres 5. Ustalony na podstawie dokonanej diagnozy potrzeb uczniów w badanych klasach I szkoły podstawowej okres adaptacji do warunków szkolnych



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

W zaplanowanym przez siebie okresie adaptacji dyrektorzy starali się przede wszystkim zapoznać uczniów klas I ze szkołą, pomieszczeniami, pracownikami i obiektami szkolnymi.

Wykres 6. Działania podejmowane przez szkołę w ustalonym przez siebie okresie adaptacji uczniów do warunków szkolnych.



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

Nauczyciel dokonuje wyboru konkretnego programu nauczania zgodnego z podstawą programową edukacji wczesnoszkolnej, kierując się wiedzą o swoich uczniach ich potrzebach i możliwościach oraz bierze pod uwagę realia, w jakich funkcjonuje dana szkoła.

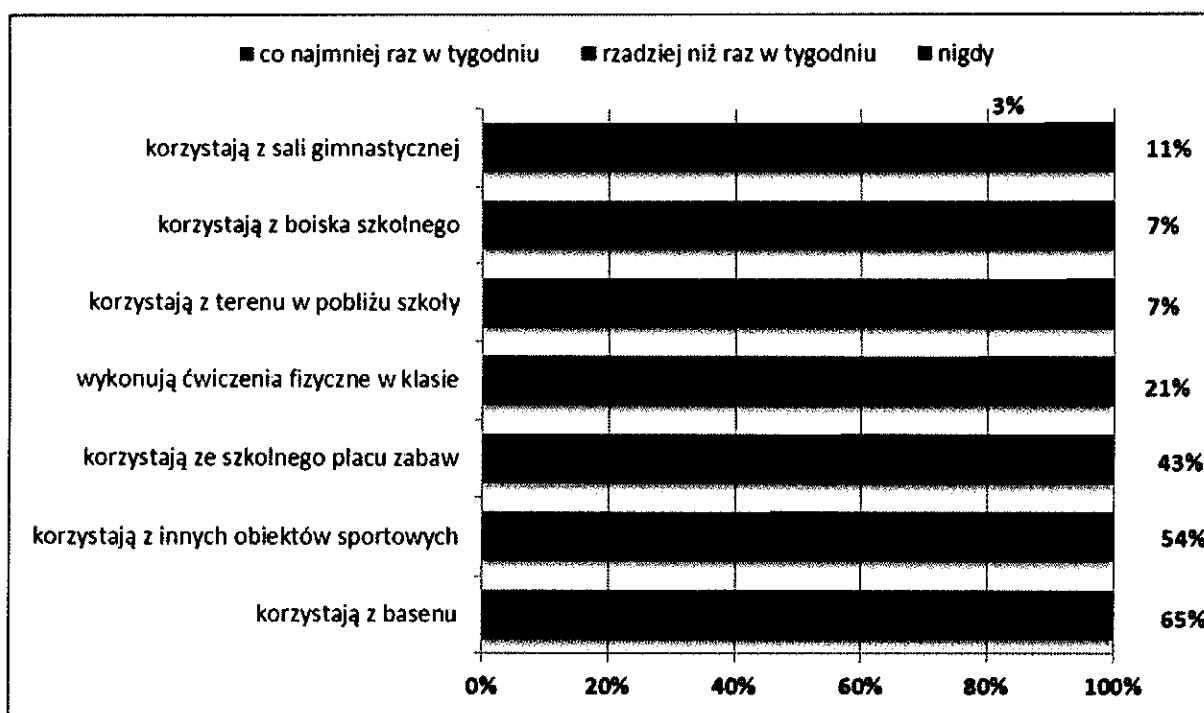
4.1.2 Materialna baza w szkołach podstawowych niezbędna do realizacji podstawy programowej w klasach I - III i jej wykorzystanie

Realizacja podstawy programowej wymaga zapewnienia odpowiedniej bazy materialnej. Szczególnie istotne przy realizacji zmian w polskiej szkole jest zapewnienie uczniom dostępu do komputerów i innego sprzętu oraz oprogramowania informatycznego, odpowiednich warunków do rozwoju fizycznego oraz wykorzystywanie pomocy dydaktycznych. Ważne jest także stworzenie możliwości pozostawienia w szkole podręczników oraz zapewnienie dostępu do pozaszkolnych instytucji, które wspierają proces edukacji.

Z monitorowania wdrażania podstawy programowej w szkole podstawowej wynika, że uczniowie klas I i II szkoły podstawowej w **prawie 90% szkół podstawowych korzystają systematycznie (przynajmniej raz w tygodniu) z pracowni informatycznej, gdzie znajduje się oprogramowanie odpowiednie do wieku i potrzeb uczniów.** W ponad 46% przypadków szkoły dysponują sprzętem komputerowym z dostępem do Internetu w wystarczającej liczbie, tak aby każdy uczeń mógł korzystać z osobnego komputera. Ponadto 25% szkół stwarza uczniom możliwość korzystania z komputerów w salach, w których odbywają się inne zajęcia, a 15% szkół podstawowych posiada tablice interaktywne.

W prawie 90% badanych szkół podstawowych są sale gimnastyczne, z których korzystają także uczniowie klas młodszych. Uczniowie 1178 klas pierwszych korzystają regularnie podczas zajęć wychowania fizycznego z boiska szkolnego. Znacznie mniejszy odsetek uczniów może korzystać z basenu. Część szkół wykorzystuje do organizowania zajęć wychowania fizycznego miejsca doraźnie zaadaptowane do tego celu, jak np. teren w pobliżu szkoły oraz sale lekcyjne. Nauczyciele przynajmniej raz w tygodniu korzystają ze sprzętu sportowego.

Wykres 7. Wykorzystanie urządzeń sportowych przez uczniów klas I szkoły podstawowej.

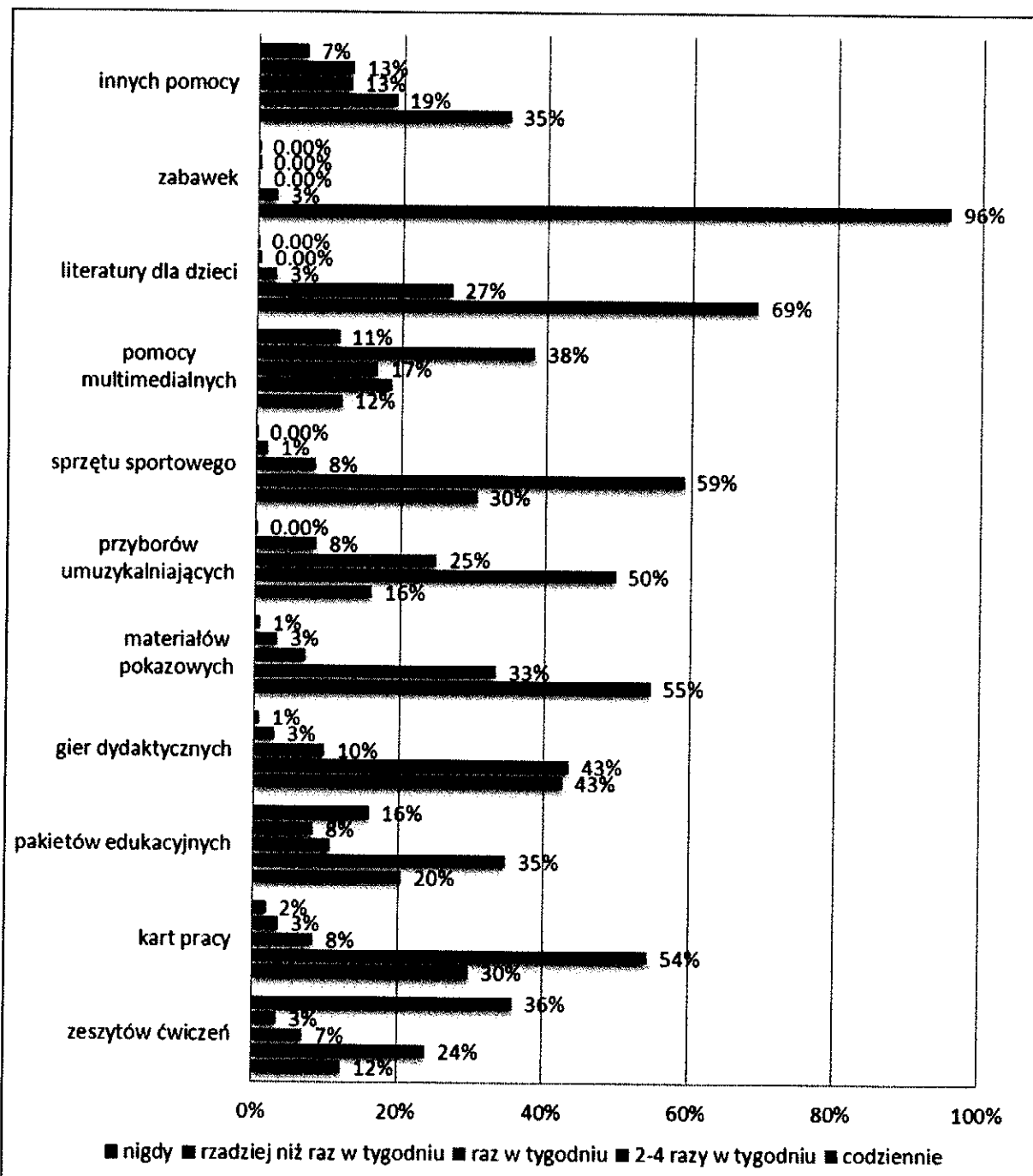


Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

W porównaniu do roku szkolnego 2009/2010 do ponad 50% wzrosła liczba odpowiedzi wskazujących na realizację zajęć z wychowania fizycznego z wykorzystaniem szkolnych placów zabaw (w roku szkolnym 2019/2020 było to 18%)

Ważnym elementem realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego na pierwszym etapie edukacyjnym jest wykorzystanie pomocy dydaktycznych. Jak pokazują wyniki badań najczęściej nauczycieli klas I w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie korzystało raz w tygodniu lub częściej z materiałów poglądowych, sprzętu sportowego, pakietów edukacyjnych i instrumentów muzycznych.

Wykres 8. Wykorzystanie pomocy dydaktycznych przez nauczycieli wychowania przedszkolnego w pracy z dziećmi w ciągu miesiąca przed przeprowadzeniem badania.



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

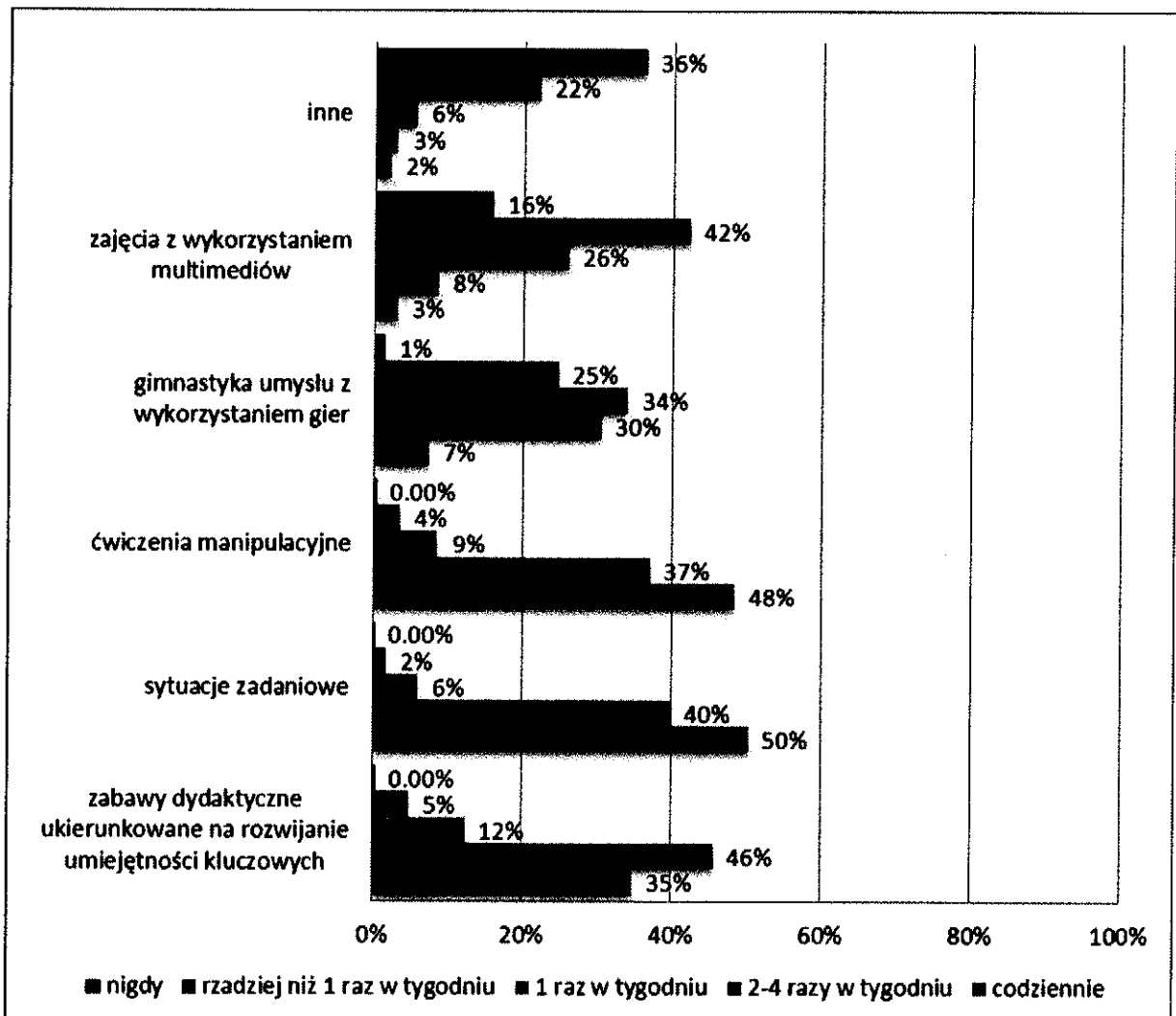
4.1.3 Metody pracy z uczniem w młodszym wieku szkolnym

Niezmiernie ważnym elementem w edukacji młodszych dzieci jest sposób prowadzenia zajęć w szkole oraz stosowane przez nauczyciela metody pracy. W ramach monitorowania wdrażania podstawy programowej kształcenia ogólnego przeprowadzono badania dotyczące rozbudzania u uczniów zainteresowań

i zdolności matematycznych, kształtowania zamiłowania do czytania i przyrody, wspierania uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

W celu rozbudzenia u uczniów zainteresowań i zdolności matematycznych stosowano rozwiązania takie jak tworzenie sytuacji zadaniowych (tę metodę codziennie wykorzystywało ponad 50% nauczycieli uczących klasy I) oraz ćwiczenia manipulacyjne (ponad 48% nauczycieli klas I). Ww. metody dominowały nad zabawami oraz grami dydaktycznymi (wykres nr 9).

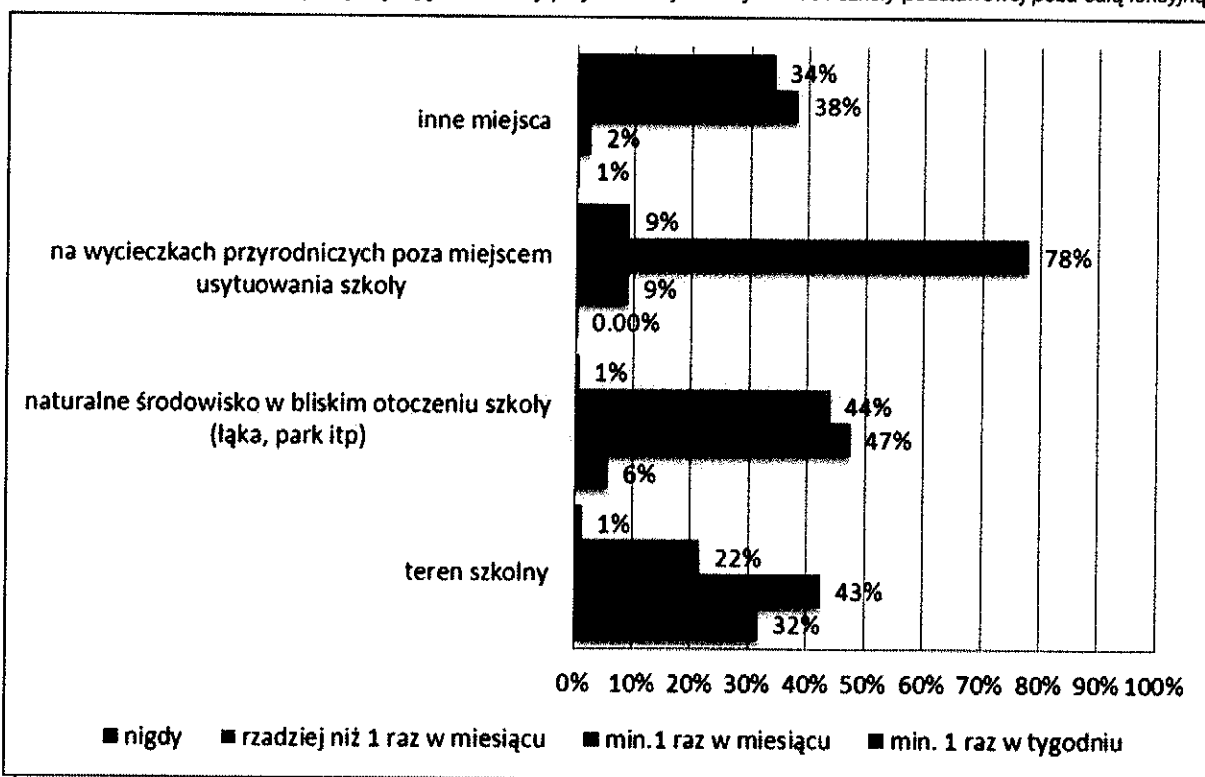
Wykres 9. Formy zajęć stosowane przez nauczycieli uczących w badanych klasach I szkoły podstawowej sprzyjające edukacji matematycznej.



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

Badania wykazały, że poznawanie przyrody (przynajmniej raz w miesiącu) opierano głównie na zasobach szkolnych. Ponad 50% nauczycieli wskazało także na teren otaczający szkołę, ponad 70% nauczycieli zadeklarowało, że organizowało wycieczki przyrodnicze poza teren szkoły.

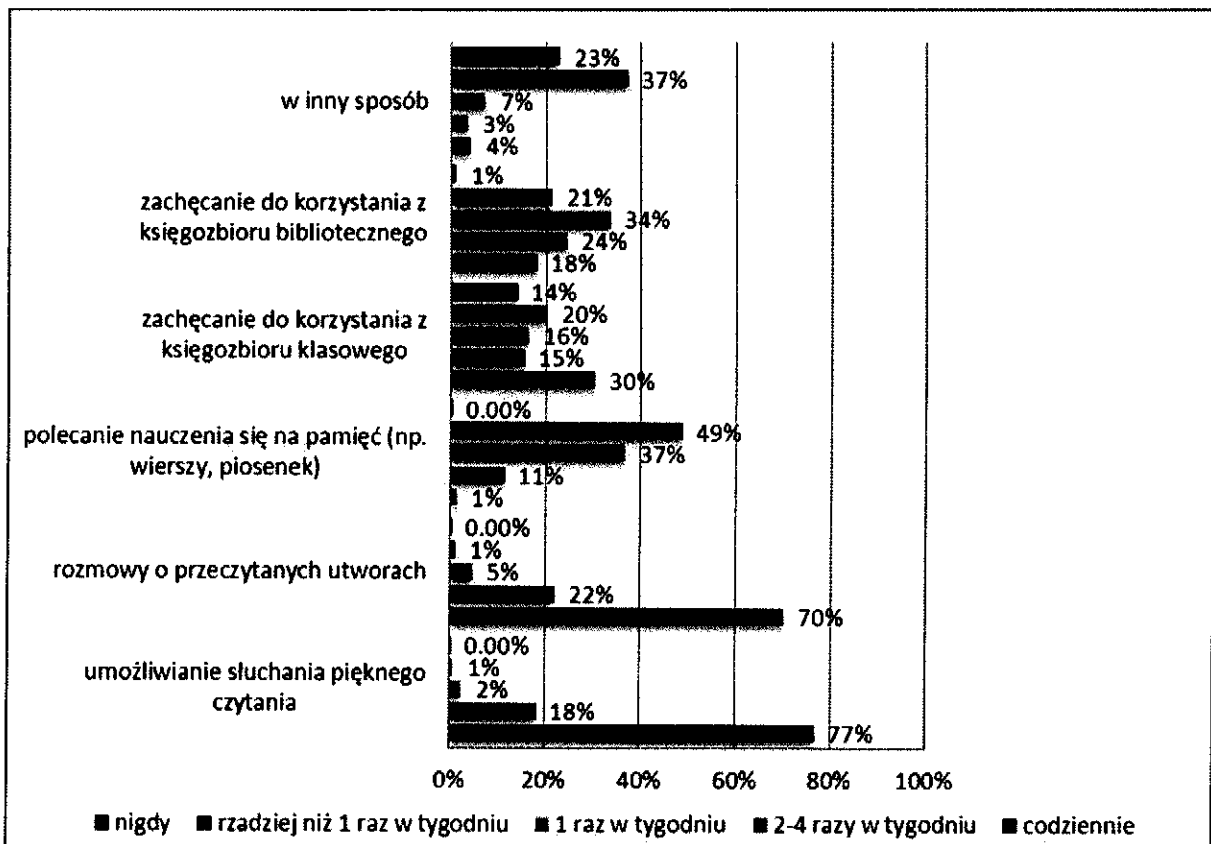
Wykres 10. Miejsca, gdzie odbywały się zajęcia edukacji przyrodniczej badanych klas I szkoły podstawowej poza salą lekcyjną.



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

Kształtowanie u uczniów zamiłowania do czytania książek realizowano w szkołach codziennie najczęściej przez umożliwienie dzieciom słuchania pięknego czytania, rzadziej były to rozmowy o przeczytanych utworach. Najczęściej stosowaną metodą wykorzystywaną kilka razy w tygodniu było uczenie się wierszy na pamięć oraz korzystanie ze szkolnej biblioteki. W zakresie korzystania z zasobów bibliotecznych, z monitorowania wynika, że jedynie w niewielkim procencie szkół podstawowych uczniowie nie korzystają z biblioteki szkolnej.

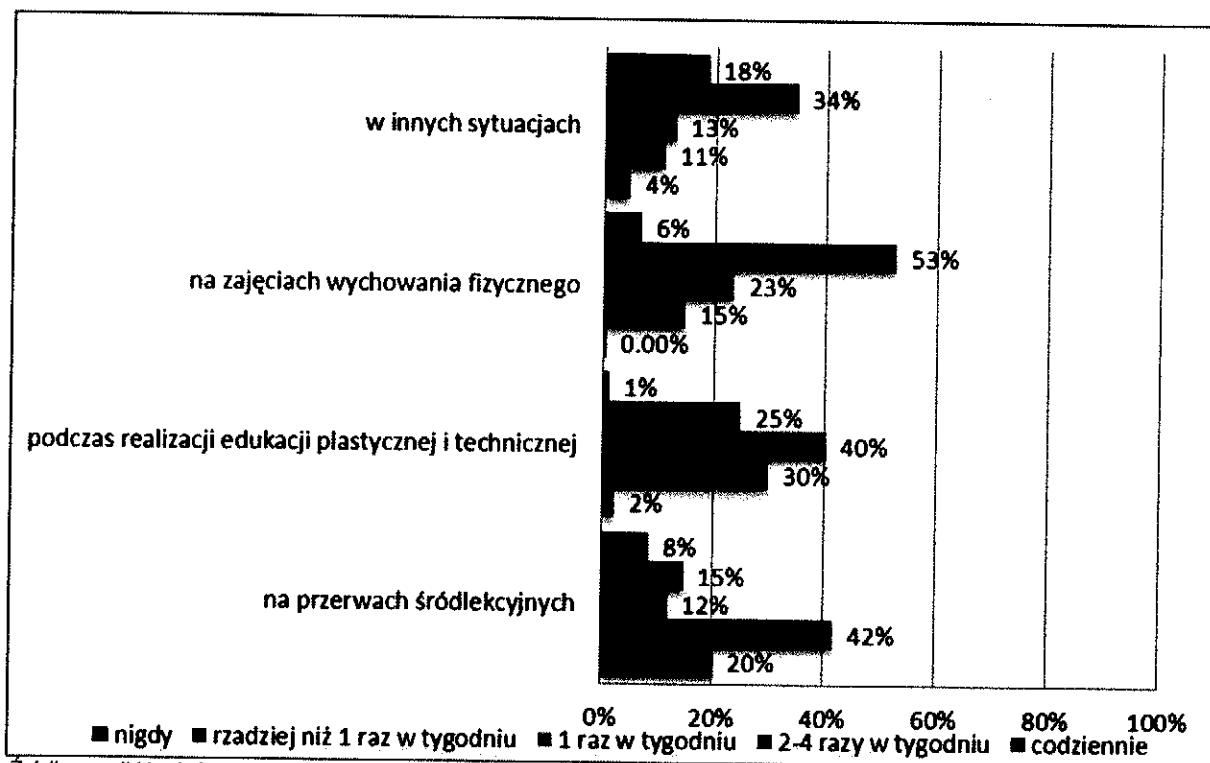
Wykres 11. Procent nauczycieli uczących w badanych klasach I szkoły podstawowej stosujących podane metody w celu rozwinięcia zamiłowania do czytelnictwa.



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

Zalecenie do realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego dotyczące włączania muzyki do codziennych zajęć szkolnych wypełniano w szkołach najczęściej podczas przerw między lekcjami (ponad 20% nauczycieli klas I robiło to codziennie, a ponad 41% włączało muzykę podczas przerw kilka razy w tygodniu). Ponad 52% nauczycieli klas I włączyło muzykę podczas zajęć wychowania fizycznego.

Wykres 12. Procent nauczycieli uczących w badanych klasach I szkoły podstawowej włączający muzykę podczas określonych codziennych zajęć szkolnych.



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

Zgodnie z zaleceniami dotyczącymi realizacji nowej podstawy programowej uczniowie szkoły podstawowej powinni mieć możliwość kontaktu z językiem obcym nowożytnym także poza zajęciami lekcyjnymi. Pozalekcyjny kontakt z językiem obcym przynajmniej raz w miesiącu zorganizowano dla uczniów w prawie 30% badanych klas I, wśród których znalazły się także ćwiczenia na komputerze. Najrzadszą formą pozalekcyjnego kontaktu z językiem obcym poza lekcjami były spotkania w bibliotece.

Ponadto, warto podkreślić, że w ramach projektu *Wdrożenie nowej podstawy programowej ze szczególnym uwzględnieniem II i IV etapu edukacyjnego* powstały materiały wspomagające prace szkół takie jak poradnik dotyczący realizacji treści z zakresu edukacji prozdrowotnej w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych czy poradnik w zakresie rozwoju ucznia na I i II etapie edukacyjnym, który jest zarazem materiałem wspomagającym dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej. W ramach ww. projektu - od roku 2010 Ośrodek Rozwoju Edukacji ogłasza konkurs na programy nauczania zgodne z nową podstawą programową – obecnie trwa trzecia edycja konkursu. W wyniku postępowania konkursowego wyłaniane są najlepsze modelowe programy nauczania, w tym także programy nauczania w edukacji wczesnoszkolnej. Nagrodzone programy są publikowane na stronie internetowej ORE www.ore.edu.pl.

4.1.4 Pomoc psychologiczno-pedagogiczna. Zajęcia odpowiadające na specjalne potrzeby edukacyjne uczniów.

Podstawą udzielania pomocy psychologiczno - pedagogicznej w przedszkolach, szkołach i placówkach jest zespołowa praca nauczycieli i specjalistów, polegająca na rozpoznawaniu potrzeb uczniów, planowaniu sposobów ich zaspokajania, wspólnym ocenianiu efektów wdrożonej pomocy, planowaniu sposobów wsparcia rodziców oraz współdziałania z instytucjami wspierającymi przedszkole czy szkołę w tym zakresie.

Podstawą objęcia ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych pomocą psychologiczno-pedagogiczną jest nie tylko opinia lub orzeczenie poradni, ale również rozpoznanie dokonane przez nauczyciela lub specjalistę, który prowadzi zajęcia z uczniem. Analizując potrzeby ucznia, zadaniem zespołu jest wskazanie zakresu i form pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zalecanego czasu jej trwania.

Specjalne potrzeby edukacyjne rozumiane są bardzo szeroko. To zarówno szczególne uzdolnienia dziecka, które szkoła powinna rozwijać, jak i niepełnosprawność, trudności adaptacyjne związane z powrotem z zagranicy czy też problemy natury wychowawczej. Katalog potrzeb pozostaje otwarty, bo też nie sposób wymienić wszystkich sytuacji, w których należy dziecko w szkole objąć pomocą.

Liczną grupę wśród uczniów szkół i placówek stanowią dzieci i młodzież posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, objęte takim właśnie kształceniem. Nowe rozwiązania stwarzają jednorodne warunki kształcenia tej grupy uczniów. Ich edukacja opiera się o indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne, opracowane przez nauczycieli i specjalistów prowadzących z nimi zajęcia. Taki program jest opracowywany dla każdego ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, niezależnie od rodzaju i typu szkoły do jakiej uczęszcza, a więc również w szkołach ogólnodostępnych. Przepisy prawa umożliwiają ponadto zatrudnianie, za zgodą organu prowadzącego, dodatkowych nauczycieli posiadających kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej w celu współorganizowania kształcenia specjalnego, również w szkołach i oddziałach ogólnodostępnych, a także pomocy nauczyciela.

Dla dzieci i młodzieży posiadających opinie poradni psychologiczno-pedagogicznej lub rekomendacje uczących ich nauczycieli do objęcia pomocą, zakładana jest karta indywidualnych potrzeb ucznia, określająca zakres koniecznego wsparcia. Praca z tymi uczniami ma przebiegać na podstawie planu działań wspierających, opracowanych odpowiednio do indywidualnych potrzeb dziecka.

W roku 2011 kontynuowana była realizacja projektu systemowego *Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Projekt

współfinansowany jest z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Działania 3.3. *Poprawa jakości kształcenia*.

Dla nauczycieli opracowany został poradnik *Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży. Praca zespołu nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów prowadzących zajęcia z uczniem w przedszkolach, szkołach i placówkach*. Zawartość poradników w szczególności ma na celu przybliżenie nauczycielom i specjalistom zadań zespołu, sposobu organizacji jego pracy, z uwzględnieniem najważniejszych aspektów, które należy wziąć pod uwagę, by zaplanowane dla ucznia formy wsparcia były rzeczywiście najlepsze. Znajdują się w nim również praktyczne podpowiedzi, w jaki sposób opracować kartę indywidualnych potrzeb ucznia, plan działań wspierających oraz indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny.

Opracowany został również poradnik adresowany do rodziców dzieci i młodzieży, którego celem jest przekazanie rodzicom informacji, w jaki sposób mogą włączyć się w udzielanie ich dziecku wsparcia w przedszkolu czy szkole. W nowej, wdrażanej formule organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz kształcenia specjalnego w przedszkolach, szkołach i placówkach, w sposób szczególny podkreślona została rola rodziców w organizowaniu pomocy dla dziecka. Nowe regulacje kładą duży nacisk na współpracę szkoły z rodzicami i zapewniają rodzicom większy wpływ na edukację ich dzieci. Rodzice mogą uczestniczyć w spotkaniu zespołu nauczycieli i specjalistów analizującego sytuację ich dziecka oraz określającego obszary, w których potrzebuje ono wsparcia. W poradniku znajdują się ważne dla rodziców informacje wynikające z przepisów prawa, które pozwolą lepiej zrozumieć, w jaki sposób zmieni się organizacja pomocy dla dzieci i młodzieży w przedszkolach i szkołach oraz jak o taką pomoc wnioskować.

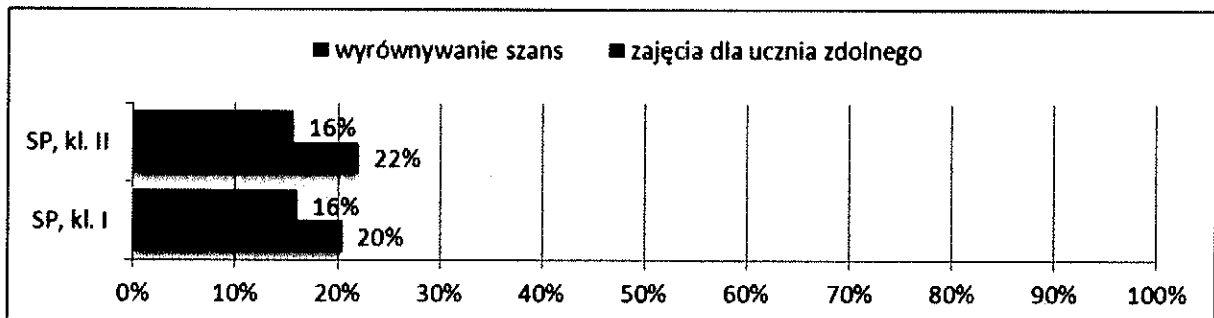
Zarówno materiały dla nauczycieli, jak i rodziców, zostały za pośrednictwem kuratoriów oświaty przekazane jednostkom oświatowym na terenie całego kraju. Wszystkie materiały zamieszczone są również na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Ośrodka Rozwoju Edukacji.

W ramach projektu przeprowadzony został także w 103 szkołach, w tym w 62 podstawowych, pilotaż nowych rozwiązań prawnych. Dla szkół uczestniczących w pilotażu dokonano zakupu zestawów narzędzi do pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dla szkół podstawowych zakupiono zestaw do rozpoznawania ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się oraz zestaw do wspomaganie rozwoju poznawczego oraz prowadzenia terapii uczniów, u których rozpoznano ryzyko wystąpienia specyficznych trudności w uczeniu się lub zdiagnozowano występowanie specyficznych trudności w uczeniu się (dysleksji, dysortografii, dysgrafii, dyskalkulii).

Wprowadzane zmiany dotyczące organizacji kształcenia specjalnego oraz udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi mają na celu bardziej efektywną niż dotychczas, zindywidualizowaną pomoc, w szczególności dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym kształcącym się w szkołach ogólnodostępnych.

Z przeprowadzonego, w ramach monitorowania wdrażania podstawy programowej kształcenia ogólnego, badania wynika, że szkoły wspierają uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych (zarówno uczniów zdolnych, jak i uczniów, którzy mają trudności w uczeniu się). Na podstawie odpowiedzi dyrektorów szkół podstawowych biorących udział w badaniu można stwierdzić, że ponad 16% uczniów klas I w tych szkołach uczestniczyło w zajęciach wyrównawczych. Charakterystyczne jest, że w młodszych klasach szkoły podstawowej jeszcze większa grupa uczniów objęta jest działaniami, których celem jest wsparcie edukacji uczniów uzdolnionych. Ponad 20% uczniów klasy I szkół podstawowych i ponad 22% uczniów klas II szkół podstawowych objętych badaniem, uczestniczyło w zajęciach organizowanych z myślą o uczniach zdolnych, w tym zajęciach dostosowanych do ich zainteresowań. (wykres nr 13)

Wykres 13. Procent uczniów klas szkoły podstawowej objętych badaniem uczestniczących w dodatkowych zajęciach w celu wyrównania szans oraz rozwoju zainteresowań uczniów zdolnych.



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

4.1.5 Opiekuńcza funkcja szkoły

We współczesnej szkole bardzo ważna jest nie tylko jakość obowiązkowych zajęć edukacyjnych, ale także oferta w zakresie opieki świetlicowej i zajęć odbywających się po zakończeniu obowiązkowych zajęć.

Jak pokazują dane zbierane w ramach Systemu Informacji Oświatowej organy prowadzące szkoły podstawowe rozumieją jak istotna jest opieka świetlicowa. Przy zmniejszającej się liczbie szkół podstawowych i liczbie uczniów tych szkół liczba etatów opieki świetlicowej systematycznie wzrasta. **Od roku 2008/2009 do roku 2011/2012 liczba etatów nauczycieli świetlicowych wzrosła o ponad 10 %**

(1 359 etatów) podczas gdy zanotowano 4,7% spadek liczby uczniów szkół podstawowych.

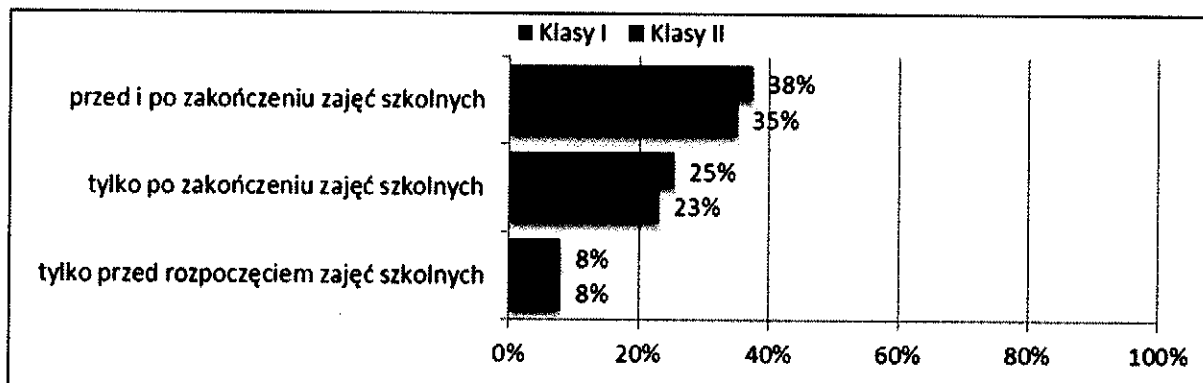
Tabela 4. Zatrudnienie nauczycieli w świetlicach szkół podstawowych w latach 2007/2008-2010/2011

Nauczyciele świetlicy	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012
w osobach	21 527	25 223	26 606	28 4199
w etatach	13 516	14 092	14 453	14 875

Źródło: System Informacji Oświatowej, stan na 30 września 2011 r.

Jak wynika z badania ankietowego, przeprowadzonego w ramach monitorowania wdrażania podstawy programowej, ze świetlicy korzystało ok. 70% uczniów badanych szkół podstawowych. Wśród uczniów korzystających ze świetlicy największą grupę tworzyli ci, którzy uczestniczyli w zajęciach świetlicowych zarówno rano, jak też po zakończonych lekcjach (37,5% uczniów klas I i 35,11% uczniów badanych klas II). Spośród pozostałych uczniów korzystających ze świetlicy większość pozostawała na świetlicy po zakończonych lekcjach, natomiast mniej niż 8% badanych uczniów korzystało ze świetlicy przed rozpoczęciem lekcji.

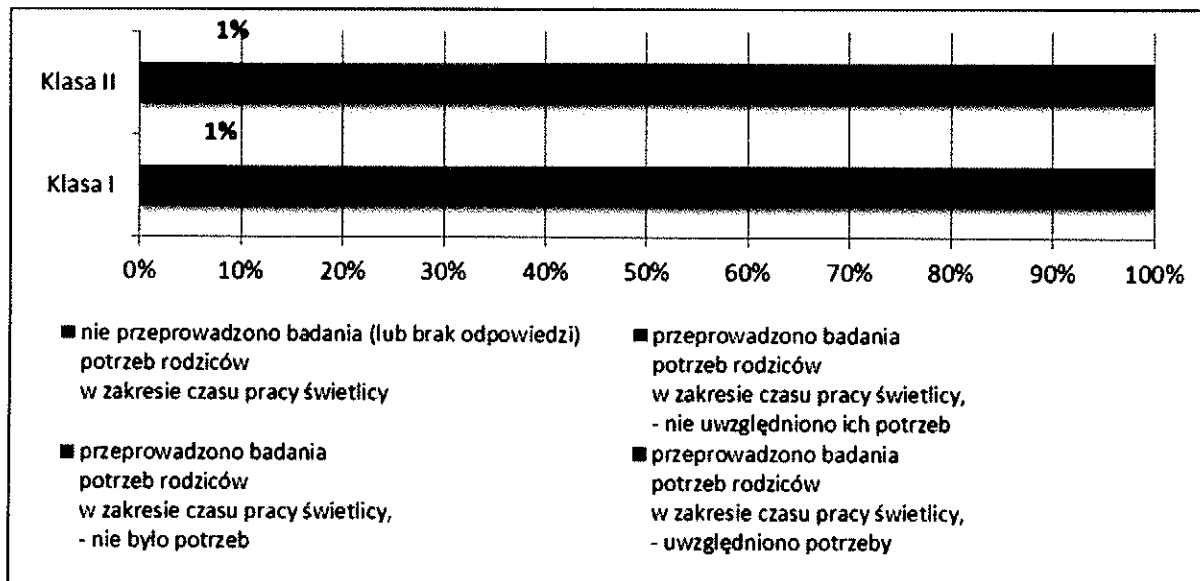
Wykres 14. Udział % uczniów klas I i II w zajęciach świetlicowych.



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

W ramach wspomnianych badań dyrektorzy szkół udzielali również odpowiedzi dotyczących diagnozowania potrzeb rodziców w zakresie opieki świetlicowej. W ponad 90% szkół posiadających świetlicę rodzice uczniów klas I i II mogli wypowiedzieć się na temat potrzeb dotyczących działalności świetlicy szkolnej. W około 1% szkół nie wzięto pod uwagę sugestii rodziców w zakresie czasu pracy świetlicy.

Wykres 15. Badanie potrzeb rodziców w szkołach podstawowych w zakresie ich potrzeb dotyczących czasu pracy świetlicy (uwzględniono tylko te szkoły, które mają świetlicę).



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

Jednym z zadań statutowych szkoły jest zapewnienie możliwości korzystania z posiłków. Dane statystyczne dotyczące korzystania z posiłków przez uczniów, przedstawia poniższe zestawienie. Wynika z niego, że **prawie 40% uczniów szkół podstawowych korzysta z posiłków proponowanych przez szkoły.**

Tabela 5. Uczniowie korzystający z dożywiania w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2011/2012

Województwo	Liczba szkół ogółem	Liczba uczniów ogółem	Liczba korzystających z posiłków	% uczniów korzystających z posiłków w szkole
dolnośląskie	794	147 950	41 226	27,86%
kujawsko-pomorskie	691	121 574	42 409	34,88%
lubelskie	1031	125 106	65 785	52,58%
lubuskie	336	57 346	18 153	31,66%
łódzkie	854	134 372	51 446	38,29%
małopolskie	1457	202 838	72 094	35,54%
mazowieckie	1748	311 425	141 965	45,59%
opolskie	400	51 190	15 405	30,09%
podkarpackie	1120	128 628	58 639	45,59%

podlaskie	435	65 976	31 535	47,80%
pomorskie	696	140 140	56 597	40,39%
śląskie	1241	240 453	91 942	38,24%
świętokrzyskie	584	69 975	29 316	41,89%
warmińsko-mazurskie	537	86 154	40 811	47,37%
wielkopolskie	1241	209 638	50 744	24,21%
zachodniopomorskie	503	93 809	31 916	34,02%
Kraj	13 668	2 186 574	839 983	38,42%

Źródło: System Informacji Oświatowej, stan na 30 września 2011 r.

W celu zapewnienia posiłku osobom pochodzącym z rodzin o niskim statusie materialnym, w tym bezpłatnego dożywiania uczniów, uruchomiono Program wieloletni „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, w ramach którego dzieciom i uczniom realizującym obowiązek szkolny lub obowiązek nauki może być przyznana pomoc w formie posiłku spożywanego w szkole. Pomoc w formie posiłku mogą otrzymać: dzieci do 7 roku życia, uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, osoby i rodziny znajdujące się w trudnej w sytuacji materialnej. Program jest finansowany z budżetu państwa i z budżetów gmin.

Tabela 6. Struktura placówek uczestniczących w programie w II połowie 2011 rok

Rodzaj placówki	ogółem	% ogólnej liczby placówek danego typu objętych programem	w tym ogółem na wsi	% liczby wiejskich placówek danego typu objętych programem
przedszkole	9 350	64,80	2 882	78,17
szkoła podstawowa	13 680	87,08	8 957	91,47
<i>w tym z oddziałami przedszkolnymi</i>	<i>9 044</i>	<i>85,57</i>	<i>6 827</i>	<i>89,51</i>
gimnazjum	7 255	79,57	3 468	92,50
Szkoła ponadgimnazjalna	7 570	24,08	760	40,53
razem	37 855	67,54	16 067	86,90

Źródło: na podstawie danych od Kuratorów Oświaty opracowanych w Departamencie Zwiększania Szans Edukacyjnych w MEN

Polskie szkoły mają możliwość uczestniczenia w programach ustanowionych przez Komisję Europejską w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, realizowanych przez Agencję Rynku Rolnego: „Dopłaty do spożycia mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych” (tzw. „Szlanka Mleka”) i „Owoce w szkole”.

Celem programu „Szlanka mleka” jest kształtowanie wśród dzieci i młodzieży dobrych nawyków żywieniowych poprzez promowanie spożycia mleka i przetworów mlecznych. **Z programu „Szlanka Mleka” korzysta obecnie ok. 14,5 tys. placówek oświatowych, tj. ok. 3,3 krotnie więcej niż w roku szkolnym 2004/2005, który był pierwszym rokiem realizacji programu. Mleko i przetwory mleczne spożywa ok. 2,4 mln dzieci (tj. ok. 3,8 krotnie więcej niż w roku szkolnym 2004/2005).** Od akcesji Polski do UE (od maja 2004 r.) dzieci uczęszczające do placówek oświatowych spożyły w ramach programu „Szlanka Mleka” ok. 313 tys. ton mleka i przetworów mlecznych (tj. ponad 1,2 miliarda szklanek mleka).

Program „Owoce w szkole” jest realizowany w Polsce od roku szkolnego 2009/2010. Jest on skierowany do uczniów klas I-III szkół podstawowych. Głównym celem programu jest trwała zmiana nawyków żywieniowych dzieci przez zwiększenie udziału owoców i warzyw w ich codziennej diecie oraz propagowanie zdrowego odżywiania przez działania towarzyszące o charakterze edukacyjnym realizowane w szkołach podstawowych.

Na podstawie umów zawartych między szkołami podstawowymi i zatwierdzonymi dostawcami oraz z informacji uzyskanych ze szkół wynika, że w I semestrze roku szkolnego 2011/2012 owoce i warzywa spożywało prawie 859 tys. dzieci z klas I-III, tj. ok. 69,57 % dzieci z grupy docelowej (wynoszącej dla roku szkolnego 2011/2012: 1 234 689), a w II semestrze - 891 670 dzieci z klas I-III (tj. ok. 72,22 % dzieci z grupy docelowej). Dzieciom uczestniczącym w programie „Owoce w szkole” od jego uruchomienia w roku szkolnym 2009/2010 do końca obecnego roku szkolnego udostępnionych zostanie łącznie ok. 100 milionów porcji owocowo-warzywnych.

4.1.6 Bezpieczeństwo w szkołach podstawowych

Zadaniem organu prowadzącego szkoły i placówki zgodnie z przepisem art. 5 ust. 7 pkt 1 i 4 *ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.), jest zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki oraz wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczych,

przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych.

Ponadto zgodnie z art. 34a ust. 1 organ prowadzący szkołę lub placówkę sprawuje nadzór nad jej działalnością w zakresie spraw finansowych i administracyjnych z uwzględnieniem odrębnych przepisów. Nadzorowi podlega w szczególności:

- przestrzeganie obowiązujących przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy pracowników i uczniów;
- przestrzeganie przepisów dotyczących organizacji pracy szkoły i placówki

Dyrektor szkoły lub placówki zgodnie z art. 39 ww. ustawy w szczególności:

- 1) kieruje działalnością szkoły lub placówki,
- 2) sprawuje opiekę nad uczniami oraz stwarza warunki harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne,
- 3) wykonuje zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom i nauczycielom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę lub placówkę.

Szczegółową regulację prawną w zakresie bezpieczeństwa i higieny w szkołach i placówkach zawiera rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny publicznych i niepublicznych szkółach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz.69, z 2009 r. Nr 139, poz. 1130, z 2010 r. Nr 215, poz. 1408 oraz z 2011 r. Nr 161, poz. 968)

Zgodnie z przepisami powyższego rozporządzenia dyrektor szkoły organizuje i sprawuje ogólny nadzór nad bezpiecznymi i higienicznymi warunkami nauki a w szczególności:

- zapewnia uczniom bezpieczne i higieniczne warunki pobytu i nauki w szkole lub placówce, jak również podczas zajęć obowiązkowych i innych organizowanych przez szkołę poza jej terenem,
- w tygodniowym rozkładzie zajęć dydaktyczno-wychowawczych równomiernie rozkłada zajęcia w poszczególnych dniach tygodnia,
- prowadzi rejestr wypadków według określonego w rozporządzeniu wzoru.

W celu poprawy bezpieczeństwa i higieny pracy w szkole oraz poprawy jakości sprawowanego nadzoru dokonano trzech nowelizacji rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69).

Dla funkcjonowania dzieci w młodszym wieku szkolnym szczególne znaczenie ma rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2009 r., Nr 139, poz. 1130) wprowadziło poniższe zmiany:

- a) dyrektor, co najmniej raz w roku, dokonuje kontroli zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów należących do szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, oraz określa kierunki ich poprawy (§ 3 ust. 1);
- b) plan zajęć dydaktyczno-wychowawczych powinien uwzględniać potrzebę równomiernego obciążenia uczniów zajęciami w poszczególnych dniach tygodnia (§ 4);
- c) w pomieszczeniach szkoły lub placówki zapewnia się uczniom możliwość pozostawienia części podręczników i przyborów szkolnych (§ 4a).

oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 października 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2010 r. Nr 215, poz. 1408). Rozporządzeniem tym wprowadzono zmiany dotyczące konieczności zapewniania dostępu do ciepłej i zimnej wody w szkołach. Rozporządzenie obowiązuje od dnia 1 września 2011 r.

Z monitorowania wdrażania podstawy programowej wynika, że prawie wszystkie badane szkoły podstawowe zapewniają swoim uczniom możliwość pozostawienia w szkole przynajmniej części podręczników. Stosunkowo rzadko szkoły (170 klas pierwszych) korzystają z dodatkowych kompletów podręczników, które udostępnia się uczniom podczas lekcji, zwalniając ich z konieczności przynoszenia do szkoły własnych podręczników.

W 2011 roku Główny Inspektor Sanitarny (GiS) ocenił warunki higieniczno-sanitarne w placówkach oświatowo-wychowawczych. W ramach nadzoru nad warunkami pobytu dzieci i młodzieży w placówkach nauki i wychowania 634 pracowników wojewódzkich i powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych skontrolowało w 2011 r. ogółem 31 242 szkoły i inne placówki oświatowo - wychowawcze spośród 40 802 będących w ewidencji GiS. W tych placówkach przebywało łącznie 6 304 106 dzieci i młodzieży. Na podstawie przeprowadzonych kontroli można stwierdzić, że w wielu badanych kategoriach stan higieniczno-sanitarny szkół i placówek edukacyjnych ulega systematycznej poprawie. **Na szczególną uwagę zasługuje wyraźny spadek liczby szkół nieposiadających dostępu do ciepłej wody w sanitariatach dla uczniów. W roku 2010 dotyczył on 2700 szkół, a w roku 2011 dotyczy on 704 szkół – stanowi zatem czterokrotny spadek.** Stwierdzono znaczącą poprawę stanu sanitarnego budynków w stosunku do lat poprzednich.

Poprawiło się wyposażenie szkół w natryski z ciepłą wodą oraz stan sanitarny placów zabaw, rekreacji i terenów sportowych przy żłobkach, przedszkolach i szkołach.

Tabela 7. Najistotniejsze uchybienia stwierdzone w trakcie kontroli GIS-u w latach 2005 - 2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zły stan sanitarno-techniczny placówki*	7,40%	7,00%	7,90%	7,55%	6,30%	3,80%	0,40%
Brak właściwych warunków do utrzymania higieny osobistej**					16,60%	16,00%	11,60%
Brak bieżącej ciepłej wody w sanitariatach dla uczniów						8,60%	2,40%

Źródło – materiał GIS przekazany do MEN w czerwcu 2012r.

*Przez „zły stan sanitarno - techniczny” rozumie się niespełnienie warunków dotyczących stanu budynku, m.in. sufitów, ścian, podłóg, posadzek, stolarki okiennej i drzwiowej, zarówno pod względem technicznym, jak i czystości i porządku.

**Pod uwagę brano m.in. dostęp do bieżącej wody, zarówno ciepłej, jak i zimnej, wyposażenie toalet w mydło, papierowe ręczniki i papier toaletowy.

***We wszystkich umywalkach.

Jak pokazują dane zawarte w tabeli 9 od 2005 do 2011 znacznie poprawił się stan techniczno-sanitarny budynków szkół i placówek oświatowych (w roku 2005 niewłaściwy stan sanitarno-techniczny stwierdzono w 7,40% kontrolowanych obiektach, w roku 2011 procent w tym zakresie spadł do 0,40%. Coraz więcej szkół zapewnia uczniom również właściwe warunki do utrzymania higieny osobistej.

Przedstawiciele Państwowej Inspekcji Sanitarnej w pierwszym półroczu 2012 r. przeprowadzili ocenę higieny procesu nauczania w około 10% losowo wybranych szkół podstawowych na terenie całego kraju. Oceny dokonano w oparciu o *Poradnik do oceny higieny procesu nauczania - uczenia się*, który wraz z arkuszami ocen w poszczególnych obszarach został opracowany w Głównym Inspektoracie Sanitarnym, jako specjalistyczne narzędzie do współpracy z dyrektorami szkół, w celu doskonalenia standardów higieny procesu nauczania w szkołach.

Zgodnie z ustawą z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U, z 2011 r. Nr 212 poz. 1263, z późn. zm.) w ramach nałożonego na Inspekcję obowiązku sprawowania nadzoru nad warunkami higieny procesu nauczania i wychowania został w Głównym Inspektoracie Sanitarnym (GIS) opracowany *Poradnik do oceny higieny procesu nauczania - uczenia się w szkołach podstawowych*.

Celem opracowania, w oparciu o *Poradnik* arkuszy oceny, jest stworzenie w placówkach nauczania i wychowania warunków higieniczno-sanitarnych, odpowiadających najnowocześniejszym standardom. Część zaleceń zawartych w *Poradniku* nie znajduje bezpośredniego odzwierciedlenia w obowiązujących

przepisach prawnych, lecz stanowi ich rozszerzenie, zgodnie z ideą dążenia do zapewnienia dzieciom i młodzieży najkorzystniejszych warunków do wszechstronnego rozwoju. W szkołach, które nie osiągają najwyższej punktacji ze względu na niespełnienie zaleceń zawartych w Poradniku, pracownicy Państwowej Inspekcji Sanitarnej proponują opracowanie planów poprawy i oferują swoją pomoc. Przy dokonywaniu oceny wzięto pod uwagę takie kryteria, jak: stan higieniczno - sanitarny obiektów, czyli ich czystość, dzienny i tygodniowy plan lekcji, długość przerw międzylekcyjnych, zagospodarowanie czasu, warunki do prowadzenia zajęć ruchowych, posiłki spożywane przez uczniów w szkole, zaopatrzenie sklepików szkolnych, dostępność boisk szkolnych, placów i sal zabaw, szatni i świetlic, stan zieleni otaczającej obiekt i wejście do budynku.

Podczas dokonywania kontroli higieny procesu nauczania oddzielnie oceniano dzieci pięcioletnie i sześcioletnie, klasy I-III i klasy najstarsze. **Większość spośród ocenionych placówek - 1188 (93,1%) otrzymała oceny bardzo dobre (powyżej 140 punktów) lub dobre (80-140)**, Szkoły, które otrzymały wyjątkowo niską liczbę punktów (poniżej 80) zostały zobowiązane do opracowania, a następnie wdrożenia planów poprawy.

Zmniejszeniu uległa również liczba wypadków w szkołach i placówkach oświatowych. Od roku 2005/2006 do roku 2010/2011 liczba wypadków zmalała o ponad 40%

Tabela 8. Zestawienie ogólnej liczby wypadków w szkołach i placówkach oświatowych w latach 2005/2006 – 2010/2011

Rok szkolny	Liczba wypadków
2005/2006	122 608
2006/2007	112 710
2007/2008	102 769
2008/2009	76 682
2009/2010	77 222
2010/2011	73 211

Źródło: System Informacji Oświatowej, stan na 30 września 2011 r.

Z analizy danych Systemu Informacji Oświatowej wynika, że w latach szkolnych 2008/2009 – 2010/2011 najczęściej wypadki zdarzały się na zajęciach wychowania fizycznego i podczas przerw międzylekcyjnych. Dane statystyczne wskazują na zmniejszającą się liczbę wypadków.

4.2 Kadra pedagogiczna szkół podstawowych

4.2.1 Kwalifikacje nauczycieli i zmiany w systemie ich kształcenia

Wymagania kwalifikacyjne niezbędne do zajmowania stanowiska nauczyciela określono przepisami art. 9 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, z późn. zm.) oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 50, poz. 400 oraz z 2012 r. poz. 174 i 426). W myśl art. 9 ust. pkt 1 ww. ustawy stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która posiada wyższe wykształcenie z odpowiednim przygotowaniem pedagogicznym lub ukończyła zakład kształcenia nauczycieli i podejmuje pracę na stanowisku, do którego są to wystarczające kwalifikacje. Tym samym kwalifikacje nauczyciela ocenia się w odniesieniu do stanowiska, na jakim ma być zatrudniony. W rozporządzeniu w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli zawarto regulacje dotyczące kwalifikacji do zajmowania stanowiska nauczyciela w określonym typie szkoły. Wobec powyższego kwalifikacje nauczyciela zawsze ustala się stosownie do typu szkoły i stanowiska, na jakim nauczyciel ma być zatrudniony.

Zgodnie z § 4 ww. rozporządzenia kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w przedszkolach i szkołach podstawowych posiada osoba, która ukończyła:

- 1) studia wyższe (tj. studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie) na kierunku (specjalności) zgodnym z nauczaniem przedmiotem lub prowadzonymi zajęciami oraz posiada przygotowanie pedagogiczne lub
- 2) studia wyższe na kierunku, którego zakres określony w standardzie kształcenia dla tego kierunku studiów w grupie treści podstawowych i kierunkowych obejmuje treści nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć, oraz posiada przygotowanie pedagogiczne, lub
- 3) studia wyższe na kierunku (specjalności) innym niż wymieniony w pkt 1 i 2 oraz studia podyplomowe w zakresie nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć oraz posiada przygotowanie pedagogiczne, lub
- 4) ukończyła zakład kształcenia nauczycieli w specjalności odpowiadającej nauczalnemu przedmiotowi lub prowadzonym zajęciom, lub
- 5) ukończyła zakład kształcenia nauczycieli w specjalności innej niż wymieniona w pkt 4, a ponadto ukończyła kurs kwalifikacyjny w zakresie nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć.

Kwalifikacje do zajmowania stanowiska nauczyciela w przedszkolach i klasach I-III szkół podstawowych posiada również osoba, która ukończyła:

- 1) studia wyższe na kierunku pedagogika w specjalności przygotowującej do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym lub wczesnoszkolnym, lub
- 2) zakład kształcenia nauczycieli w specjalności przygotowującej do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym lub wczesnoszkolnym.

Sposób kształcenia nauczycieli w szkołach wyższych regulują przepisy ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.), zaś szczegółowe zasady organizacji i zakres kształcenia nauczycieli określa rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela.

Dnia 17 stycznia 2012 r. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego wydała w porozumieniu z Ministrem Edukacji Narodowej nowe rozporządzenie w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz. U. z 2012 r. poz. 131). Zgodnie z przepisami ww. rozporządzenia uczelnie prowadzą kształcenie przygotowujące do wykonywania zawodu nauczyciela na studiach oraz studiach podyplomowych w ramach modułów kształcenia. Przygotowanie, o którym mowa, obejmuje obowiązkowe przygotowanie w zakresie:

- 1) merytorycznym do nauczania przedmiotu lub prowadzenia zajęć (moduł 1) zapewniającym przygotowanie merytoryczne – zgodnie z opisem efektów kształcenia dla realizowanego kierunku studiów,
- 2) psychologiczno-pedagogicznym (moduł 2) obejmującym ogólne przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne, przygotowanie do nauczania na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych i praktykę,
- 3) dydaktycznym (moduł 3) obejmującym podstawy dydaktyki, dydaktykę przedmiotu (rodzaju zajęć) na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych i praktykę.

Po zakończeniu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela absolwent m.in.:

- posiada umiejętności i kompetencje niezbędne do kompleksowej realizacji dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych zadań szkoły, w tym do samodzielnego przygotowania i dostosowania programu nauczania do potrzeb i możliwości uczniów,

- wykazuje umiejętność uczenia się i doskonalenia własnego warsztatu pedagogicznego z wykorzystaniem nowoczesnych środków i metod pozyskiwania, organizowania i przetwarzania informacji i materiałów,
- jest praktycznie przygotowany do realizowania zadań zawodowych (dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych) wynikających z roli nauczyciela.

Przepisy ww. rozporządzenia także różnicują zakres przygotowania przyszłych nauczycieli zależnie od typu szkoły. Wiąże się z tym przygotowanie planów i programów kształcenia w taki sposób, aby podejmującym studia umożliwić uzyskanie pełnego przygotowania do nauczania przedmiotu lub prowadzenia zajęć i nabycie kwalifikacji odpowiednio do typu szkoły lub rodzaju placówki, do których absolwent uzyskuje kwalifikacje.

Przygotowanie merytoryczne do wykonywania zawodu nauczyciela w przedszkolu (edukacja przedszkolna) oraz do nauczania w klasach I-III szkoły podstawowej (I etap edukacyjny) jest realizowane na studiach w zakresie pedagogiki lub innych zapewniających przygotowanie do pracy w obszarze edukacji elementarnej, których efekty kształcenia uwzględniają nabycie podstawowej wiedzy i umiejętności z zakresu języka polskiego, matematyki oraz przyrody (w tym umiejętności tworzenia tekstów, prowadzenia rozumowań matematycznych, ilustracji zjawisk przyrody za pomocą doświadczeń). Nabycie tych kompetencji jest warunkiem przystąpienia do przygotowania dydaktycznego do realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego i podstawy programowej kształcenia ogólnego dla I etapu edukacyjnego. Kształcenie obejmuje jednocześnie przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela w przedszkolu oraz do nauczania w klasach I-III szkoły podstawowej.

W nowym rozporządzeniu w sposób szczegółowy opisano elementy przygotowania psychologiczno-pedagogicznego do nauczania w przedszkolu i I etapie edukacyjnym (klasy I-III szkoły podstawowej) niezbędne nauczycielom na tym etapie edukacyjnym, natomiast w obszarze dydaktyki wychowania przedszkolnego i I etapu edukacyjnego zawarto m.in. wszystkie konieczne na tym etapie szczegółowe metodyki: edukacji językowej i polonistycznej, przyrodniczej, matematycznej, muzycznej, plastycznej, zajęć technicznych i komputerowych oraz wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej.

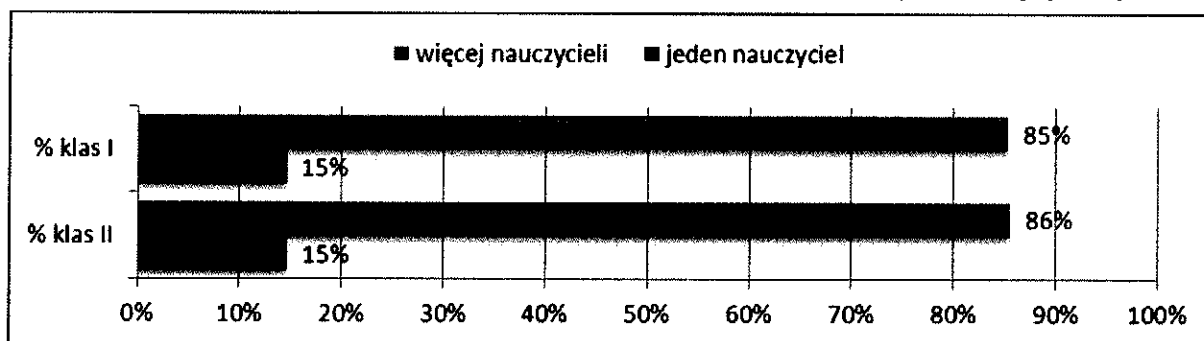
4.2.2 Struktura zatrudnienia nauczycieli w klasach I

Badania prowadzone w ramach monitorowania wdrażania podstawy programowej kształcenia ogólnego i wychowania przedszkolnego wykazały, że w ponad 85% klas pierwszych i drugich, poza zajęciami zintegrowanymi prowadzonymi przez jednego

nauczyciela, zorganizowano zajęcia prowadzone przez innego nauczyciela. Najczęściej obok zajęć zintegrowanych organizowano zajęcia języka obcego nowożytnego oraz zajęcia wychowania fizycznego. W przypadku wychowania fizycznego prawie wszystkie badane klasy miały w swoim planie jedną godzinę tygodniowo prowadzoną przez zatrudnionego specjalnie w tym celu nauczyciela.

Na pytanie postawione w ankiecie czy w danej klasie uczy 1 nauczyciel (bez nauczycieli religii/etyki i przedmiotów dodatkowych) „tak” odpowiedziało 198 (15%) dyrektorów zarówno w odniesieniu do klasy I, jak też II - czyli w 85% klasach pierwszych i drugich, poza zajęciami zintegrowanymi prowadzonymi przez jednego nauczyciela, zorganizowano zajęcia wyodrębnione prowadzone przez innego nauczyciela.

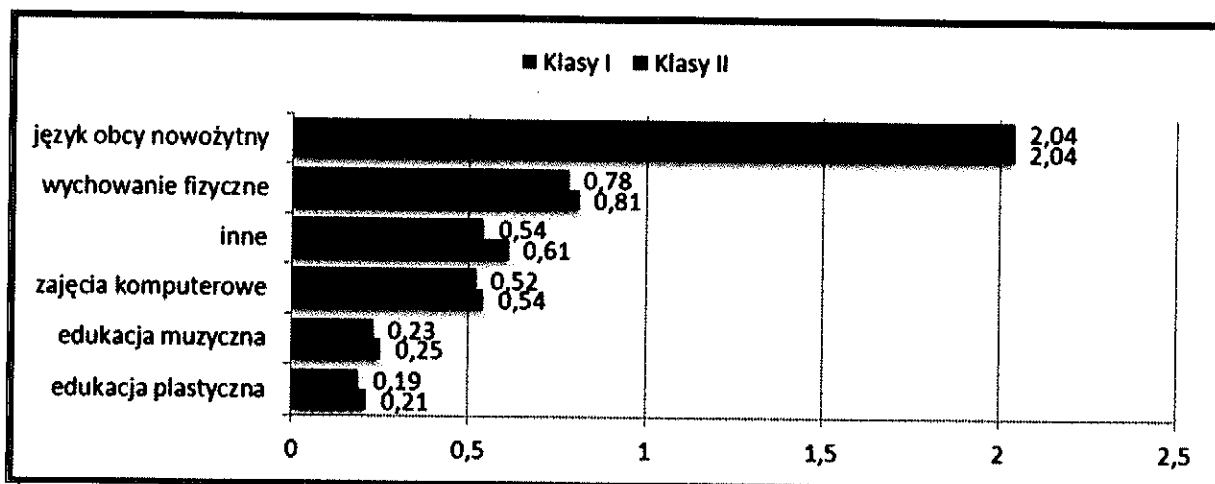
Wykres 16. Udział % w ogólnej liczbie badanych klas, w których zajęcia prowadzi jeden nauczyciel oraz więcej nauczycieli.



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

Obok zajęć zintegrowanych najczęściej zorganizowano zajęcia języka obcego nowożytnego (wykres 17). W porównaniu z wynikami poprzednich badań nastąpiło tu pewne przesunięcie, gdyż w roku 2009/10 wyniki badań wykazywały, że częściej inny nauczyciel prowadzi zajęcia komputerowe niż zajęcia wychowania fizycznego. Charakterystyczne jest też zwiększenie (w porównaniu z wynikami badania z roku 2009/2010) liczby godzin przeznaczonych na realizację jeszcze innych wyodrębnionych zajęć poza wymienionymi w ankiecie. Poprzednio prowadzenie innych zajęć przez innego nauczyciela zorganizowano tylko w 49 szkołach, a w roku 2010/2011 przeciętnie w ponad połowie badanych klas zorganizowano inne zajęcia prowadzone przez osobnego nauczyciela.

Wykres 17. Średnia (suma/liczba odpowiedzi) liczba godzin zajęć wyodrębnionych realizowanych tygodniowo w badanych klasach.



Źródło: wyniki badań prowadzonych w ramach projektu systemowego „Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”

5 Wsparcie finansowe organów prowadzących w przygotowaniu szkół do obniżenia wieku rozpoczynania spełniania obowiązku szkolnego przez dzieci sześćioletnie.

5.1 Środki finansowe przekazane organom prowadzącym z subwencji ogólnej i rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej w roku 2011.

Samorządy gminne, jako organy prowadzące szkoły podstawowe, mogły w 2011 r. ubiegać się o dofinansowanie z 0,6% rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej. W roku 2011 – zgodnie z „Kryteriami podziału 0,6% rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej na rok 2011” – rezerwa dzielona była na następujące zadania:

- korekty z tytułu błędów statystycznych popełnionych przez kuratoria oświaty przy agregowaniu danych gromadzonych w ramach Systemu Informacji Oświatowej (SIO), błędów powstałych w Ministerstwie Edukacji Narodowej przy agregowaniu i weryfikacji danych zgromadzonych w SIO,
- dofinansowanie wydatków związanych z likwidacją szkód w obiektach szkół i placówek oświatowych wywołanych zdarzeniami losowymi,
- dofinansowanie kosztów związanych z wypłatą odpraw dla nauczycieli zwalnianych w trybie art. 20 Karty Nauczyciela, a także nauczycieli przechodzących na emeryturę na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela,

- dofinansowanie w zakresie wyposażenia w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne nowo wybudowanych obiektów szkół i placówek oświatowych oraz nowych pomieszczeń do nauki pozyskanych w wyniku modernizacji lub adaptacji pomieszczeń niewykorzystywanych na cele dydaktyczne,
- dofinansowanie wydatków związanych z przeprowadzeniem remontów bieżących w obiektach oświatowych, w tym mających na celu likwidację barier architektonicznych w odniesieniu do uczniów niepełnosprawnych,
- dofinansowanie wydatków związanych z likwidacją szkód w obiektach szkół i placówek oświatowych wywołanych klęskami żywiołowymi,
- inne zadania o jednorazowym charakterze, nieuwzględnione w części oświatowej subwencji ogólnej na rok 2011, pozytywnie zaopiniowane przez Zespół ds. Edukacji, Kultury i Sportu Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego.

W 2011 na wyposażenie w sprzęt szkolny i pomoce dydaktyczne oddanych do użytku 1 478 pomieszczeń do nauki w szkołach podstawowych oraz 229 sal gimnastycznych przekazano gminom 21,9 mln zł, co stanowiło 9,5% łącznej kwoty rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej na rok 2011. Gminy wiejskie otrzymały 10,5 mln zł, wiejsko-miejskie – 5,7 mln zł, miasta na prawach powiatu – 3,2 mln zł oraz pozostałe miasta – 2,5 mln zł.

Na remonty 944 obiektów szkół podstawowych z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej przekazano gminom 50,4 mln zł, co stanowi 21,9% łącznej kwoty rezerwy subwencji oświatowej. Z tego gminy wiejskie otrzymały 24,7 mln zł, wiejsko-miejskie – 13,9 mln zł, miasta na prawach powiatu – 4,4 mln zł oraz pozostałe miasta – 7,4 mln zł.

Dodatkowo gminy otrzymały z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej kwotę 14,0 mln zł (6,1% łącznej kwoty rezerwy) przeznaczoną na remonty 223 obiektów szkół podstawowych uszkodzonych w wyniku zdarzeń losowych. Gminy wiejskie otrzymały 8,7 mln zł, wiejsko-miejskie – 3,5 mln zł, miasta na prawach powiatu – 0,2 mln zł oraz pozostałe miasta – 1,6 mln zł.

Ponadto, gminy otrzymały z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej kwotę 5,2 mln zł (2,3 % łącznej kwoty rezerwy) tytułem dofinansowania wydatków związanych z likwidacją szkód powstałych w 26 obiektach szkół podstawowych w wyniku klęsk żywiołowych. Gminy wiejskie otrzymały 2,3 mln zł, wiejsko-miejskie – 2,3 mln zł oraz pozostałe miasta – 0,6 mln zł.

Łącznie w 2011 r. przekazano gminom z rezerwy części oświatowej subwencji ogólnej kwotę 69,6 mln zł na remonty obiektów szkół podstawowych.

Ponadto, w roku 2011 w ramach części oświatowej subwencji ogólnej na edukację sześciolletnich uczniów gminy otrzymały 256,6 mln zł, z czego: 88,8 mln zł gminy wiejskie, 30,4 mln zł gminy miejskie, 53,5 mln zł gminy wiejsko-miejskie oraz 84,2 mln zł miasta na prawach powiatu.

Natomiast w roku 2012 w ramach części oświatowej subwencji ogólnej na edukację sześciolletnich uczniów gminy otrzymają 1 019,8 mln zł, z czego: 376,1 mln zł gminy wiejskie, 133,9 mln zł gminy miejskie, 236,5 mln zł gminy wiejsko-miejskie oraz 273,3 mln zł miasta na prawach powiatu.

5.2 Rządowy program wspierania w latach 2009-2014 organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w klasach I-III szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia – Radosna Szkoła

Rządowy Program *Radosna szkoła* został przyjęty przez Radę Ministrów na mocy Uchwały nr 112/2009 z dnia 7 lipca 2009 roku w sprawie *Rządowego programu wspierania w latach 2009-2014 organów prowadzących w zapewnieniu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w klasach I-III szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia – „Radosna szkoła”*.

Głównym celem programu jest pomoc finansowa dla organów prowadzących w tworzeniu odpowiednich warunków realizowania nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, a także w przygotowaniu szkół do rozpoczynania spełniania obowiązku szkolnego przez dzieci sześciolletnie.

Zasady programu zostały tak sformułowane, aby mogły w nim uczestniczyć wszystkie szkoły publiczne i niepubliczne, w tym również szkoły specjalne i artystyczne, w których uczą się dzieci w klasach I-III.

Program zakłada, że w latach 2009-2014 na pomoce i place zabaw przy szkołach podstawowych przeznaczona zostanie kwota 2 miliardów 338 mln zł, z czego 1 miliard 228 mln zł pochodzić będzie z budżetu państwa.

Organom prowadzącym przekazywane są z budżetu państwa środki finansowe na zakup albo zwrot kosztów zakupu pomocy dydaktycznych do miejsc zabaw w szkole (w wysokości 100% wnioskowanej kwoty) oraz na utworzenie lub modernizację albo na zwrot kosztów utworzenia lub modernizacji placów zabaw przy szkołach podstawowych (w wysokości do 50% kosztów).

Maksymalna wysokość wsparcia finansowego wynosi w zależności od liczby uczniów w klasach I-III:

6 000 zł lub 12 000 zł – zakup albo zwrot kosztów zakupu pomocy dydaktycznych do miejsc zabaw w szkole,

63 850 zł lub 115 450 zł – utworzenie lub modernizacja albo zwrot kosztów utworzenia lub modernizacji placu zabaw.

W latach 2009-2011 z budżetu państwa na zakup pomocy dydaktycznych wydatковано 96 855 188 zł, natomiast na budowę lub modernizację szkolnych placów zabaw – 147 674 719 zł. Łącznie w ramach trzech edycji programu wykorzystano kwotę ponad 244 mln zł.

W ramach programu w latach 2009-2011 ze wsparcia finansowego na zakup pomocy dydaktycznych skorzystało 11 773 szkół podstawowych w całej Polsce, co stanowi prawie 86% uprawnionych placówek. Oznacza to, że z kolorowych i nowoczesnych miejsc zabaw korzysta 1 064 232 uczniów, w tym 26 911 dzieci, które edukację szkolną rozpoczęły w wieku lat sześciu.

W latach 2010-2011 (w pierwszej edycji programu w 2009 roku środki zostały przekazane tylko na pomoce dydaktyczne) szkolne place zabaw zostały utworzone lub zmodernizowane w 2024 szkołach, co stanowi prawie 14,5% uprawnionych placówek. Oznacza to, że z kolorowych i nowoczesnych placów zabaw na terenie całej Polski korzysta 238 013 uczniów, w tym 9 291 dzieci, które edukację szkolną rozpoczęły w wieku lat sześciu.

Program *Radosna szkoła* jest spójny z *Programem Rozwoju Edukacji na Obszarach Wiejskich na lata 2008-2013*. Jednym z głównych kryteriów oceny wniosków oraz przyznawania w ramach programu *Radosna Szkoła* środków finansowych jest: „wyrównywanie dostępu do edukacji uczniów z obszarów wiejskich”. W związku z tym szkoły z terenów wiejskich są uprzywilejowane podczas oceny wniosków przez komisję oceniającą powołaną przez wojewodę i mają pierwszeństwo przed szkołami miejskimi w otrzymaniu wsparcia finansowego.

W ramach trzech edycji programu (lata 2009-2011) spośród szkół podstawowych, które otrzymały wsparcie finansowe na zakup lub zwrot kosztów zakupu pomocy dydaktycznych do miejsc zabaw w szkołach aż 8305 szkół znajdowało się na terenach wiejskich, co stanowi ponad 70%. Natomiast 981 szkół podstawowych spośród szkół dofinansowanych w ramach programu w zakresie utworzenia lub modernizacji szkolnych placów zabaw znajdowało się na terenach wiejskich, co stanowi prawie 50% beneficjentów posiadających szkolny plac zabaw zrealizowany w ramach programu.

Tabela 9. Szkoły wyposażone w ramach programu - Radosna szkoła - w pomoce dydaktyczne do miejsc zabaw w szkołach.

Województwo	Liczba szkół wyposażonych w pomoce dydaktyczne w 2009 roku	Liczba szkół wyposażonych w pomoce dydaktyczne w 2010 roku	Liczba szkół wyposażonych w pomoce dydaktyczne w 2011 roku	Suma
Dolnośląskie	314	308	56	678
Kujawsko-pomorskie	260	298	79	637
Lubelskie	378	464	89	931
Lubuskie	108	142	59	309
Łódzkie	320	347	58	725
Małopolskie	504	620	121	1245
Mazowieckie	706	681	87	1474
Opolskie	120	161	49	330
Podkarpackie	427	487	79	993
Podlaskie	153	198	29	380
Pomorskie	258	270	68	596
Śląskie	353	589	128	1070
Świętokrzyskie	216	247	47	510
Warmińsko-mazurskie	193	201	30	424
Wielkopolskie	462	460	122	1044
Zachodniopomorskie	182	160	68	410
MKIDN	0	16	1	17
Suma:	4954	5649	1170	11773

Źródło MEN-DKOW na podstawie sprawozdań z realizacji programu – Radosna szkoła

Tabela 10. Szkoły wyposażone w ramach programu - Radosna szkoła - w szkolne place zabaw.

Województwo	Liczba szkolnych placów zabaw utworzonych lub zmodernizowanych w 2010 roku	Liczba szkolnych placów zabaw utworzonych lub zmodernizowanych w 2011 roku	Suma
Dolnośląskie	67	60	127
Kujawsko-pomorskie	24	25	49
Lubelskie	88	62	150
Lubuskie	31	24	55
Łódzkie	64	66	130
Małopolskie	114	119	233
Mazowieckie	154	190	344
Opolskie	22	16	38
Podkarpackie	74	50	124
Podlaskie	21	40	61
Pomorskie	58	58	116
Śląskie	78	129	207
Świętokrzyskie	32	25	57
Warmińsko-mazurskie	37	23	60
Wielkopolskie	92	95	187
Zachodniopomorskie	37	38	75
MKIDN	4	7	11
Suma:	997	1 027	2 024

Źródło MEN-DKOW na podstawie sprawozdań z realizacji programu - Radosna szkoła

5.3 Program wspierania uczniów w młodszym wieku szkolnym – indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów w klasach I - III.

Przygotowaniu szkół i udzieleniu im pomocy w realizacji statutowych zadań służy projekt realizowany obecnie na poziomie regionów. Projekt „Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I-III szkół podstawowych” skierowany jest do organów prowadzących publiczne i niepubliczne szkoły podstawowe i jest wdrażany w trybie systemowym. Jego celem jest wsparcie wszystkich szkół podstawowych w procesie indywidualizacji nauczania i wychowania uczniów klas I-III. Wsparcie to dotyczy między innymi przygotowania szkół i placówek na przyjęcie dzieci 6-letnich. Projekt jest współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Priorytetu IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, Działania 9.1. *Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty*, Poddziałania 9.1.2. *Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszanie różnic w jakości usług edukacyjnych*.

Na realizację projektów systemowych organów prowadzących, na wniosek Ministra Edukacji Narodowej została przesunięta kwota 150 milionów € (około 624 mln zł) z Priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki do Priorytetu IX, za których wdrażanie odpowiadają samorządy województw. Ponadto, ze środków Pomocy Technicznej przeznaczonych dla Ministerstwa Edukacji Narodowej przesunięto kwotę 5,5 mln zł na sfinansowanie dodatkowych zadań Instytucji Pośredniczących związanych z obsługą tego zadania. **Do marca 2012 r. zakontraktowano środki na ponad 400 mln zł. Otrzymane w ramach projektu środki finansowe mogą być przeznaczone na doposażenie bazy dydaktycznej oraz na organizację dodatkowych zajęć rozwijających i usprawniających, w tym np. zajęć logopedycznych, socjoterapeutycznych i psychoedukacyjnych.**

Nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego wymaga od nauczycieli rozpoznania potrzeb każdego ucznia i zaplanowania procesu dydaktycznego uwzględniającego te potrzeby. Celem projektu jest wspomaganie szkoły i nauczycieli w indywidualizacji procesu kształcenia, to jest w diagnozowaniu potrzeb uczniów, przygotowywaniu programów i zajęć, w doposażeniu szkoły w niezbędne pomoce dydaktyczne oraz w organizowaniu dodatkowych zajęć. Przystąpienie do projektu umożliwia szkole rozszerzenie swojej oferty edukacyjnej, wykorzystanie ciekawych metod pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zwiększenie dostępności pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów i rodziców.

Decyzję o rozpoczęciu wdrażania projektu w każdym województwie podejmują samorządy województw, pełniące funkcje Instytucji Pośredniczących Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013. W myśl art. 5 pkt 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712

i Nr 157, poz. 1241 oraz z 2012 r. poz. 1237) rolę Instytucji Pośredniczącej pełni organ administracji publicznej lub inna jednostka sektora finansów publicznych, której została powierzona, w drodze porozumienia z Instytucją Zarządzającą część zadań związanych z realizacją programu operacyjnego. Funkcje regionalnych Instytucji Pośredniczących pełnią urzędy marszałkowskie poszczególnych województw, a także wojewódzkie urzędy pracy (dotyczy to województw: podkarpackiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego) oraz Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego.

Działania w ramach „Indywidualizacji procesu nauczania i wychowania uczniów klas I-III szkół podstawowych” realizowane są od 2010 r., obecnie we wszystkich województwach. Kwota przeznaczona na realizację przedmiotowych projektów została podzielona między regiony, w taki sposób, aby umożliwić organom prowadzącym zapewnienie realizacji szkolnych programów indywidualizacji, zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami uczniów klas I-III szkół podstawowych.

Algorytm podziału środków na poszczególne województwa uwzględnia sumę kwot skalkulowanych dla poszczególnych organów prowadzących na danym terenie. Kwota skalkulowana dla organu prowadzącego jest sumą iloczynu kwoty 30 000 PLN i liczby szkół „małych” (nie więcej niż 69 uczniów w klasach I-III) oraz iloczynu kwoty 453,30 PLN i liczby uczniów w klasach I-III w pozostałych szkołach podstawowych (liczba uczniów w klasach I-III 70 lub więcej) prowadzonych przez dany organ. Szkoła jak i organ prowadzący nie może otrzymać kwoty mniejszej niż wstępna kwota kalkulacyjna. Na poziomie realizacji szkolnych programów indywidualizacji Instytucja Pośrednicząca podejmuje decyzję o podziale środków w województwie. Wysokość środków finansowych przekazanych konkretnym organom prowadzącym zależy od zdiagnozowanych potrzeb uczniów. W związku z powyższym dopuszcza się możliwość przekazania szkołom kwoty wyższej niż 30 tys. zł., o ile Instytucja Pośrednicząca stwierdzi, że pozostałe szkoły podstawowe nie są zainteresowane otrzymaniem większego wsparcia bądź podjęły decyzję o zaniechaniu uczestnictwa w projekcie.

W celu indywidualizacji pracy z uczniem, która jest konsekwencją założeń nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego oraz na potrzeby prawidłowej realizacji projektu określonych zostało V Standardów. Aby otrzymać dofinansowanie, szkoły muszą osiągnąć Standardy I-III. Środki z Europejskiego Funduszu Społecznego mogą być przeznaczone wyłącznie na realizację Standardu IV i V. W ramach tych Standardów środki finansowe mogą być przeznaczone na:

- 1) organizację dodatkowych zajęć pozalekcyjnych:
 - a) dla dzieci ze specyficznymi trudnościami w czytaniu i pisaniu, w tym także dzieci, u których występuje zagrożenie ryzykiem dysleksji,
 - b) dla dzieci z trudnościami w uczeniu się matematyki,

- c) zajęć logopedycznych dla dzieci z zaburzeniami rozwoju mowy,
- d) zajęć socjoterapeutycznych i psychoedukacyjnych dla dzieci mających trudności w komunikowaniu się z otoczeniem,
- e) gimnastyki korekcyjnej dla dzieci z wadami postawy,
- f) specjalistycznych zajęć terapeutycznych dla dzieci niepełnosprawnych,
- g) rozwijających zainteresowania uczniów uzdolnionych, ze szczególnym uwzględnieniem nauk matematyczno-przyrodniczych (np. prowadzenie obserwacji przyrodniczych),

2) doposażenie bazy dydaktycznej szkoły w sprzęt specjalistyczny (tj. np. na zakup oprogramowania oraz pakietów do diagnozowania i korygowania dysfunkcji i dysharmonii rozwojowych, takich jak wady wymowy, dysleksja, wady postawy, zaburzenia koordynacji ruchowej).

5.4 Rządowy program pomocy uczniom w 2011 r. Wyprawka szkolna.

Ministerstwo Edukacji Narodowej od 2002 roku realizuje program pomocy uczniom w zakresie dofinansowania podręczników szkolnych. Wprowadzając w 2009 r. nową podstawę kształcenia ogólnego Ministerstwo Edukacji Narodowej wprowadziło również do programu „Wyprawka szkolna” kolejną grupę uczniów, którzy nie mogli korzystać z używanych podręczników, ze względu na wprowadzone zmiany programowe. W kolejnych latach byli to uczniowie klasy I,II oraz klasy III gimnazjum. Aby zapewnić odpowiedni poziom finansowania podręczników dla uczniów zwiększono również kwotę przewidzianą na program, w 2009 r. do kwoty 104 000 tys. zł, w 2010 r. do 103 350 tys. zł oraz w 2011 r. do 115 000 tys. zł.

Jednocześnie od 2010 r. obok uczniów pozostających w trudnej sytuacji materialnej do programu włączono również grupę uczniów, których rodziny ze względów ekonomicznych, rodzinnych lub społecznych mają trudności z nabyciem podręczników szkolnych. Od 2010 r. w ramach „Wyprawki szkolnej” dofinansowanie do podręczników otrzymują również uczniowie:

- 1) słabo widzący,
- 2) niesłyszący,
- 3) z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim,

- 4) z niepełnosprawnościami sprzężonymi w przypadku, gdy jedną z niepełnosprawności jest niepełnosprawność wymieniona wyżej,

posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, o którym mowa w art. 71b ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. W 2011 r. z programu korzystali uczniowie klas I-III szkoły podstawowej oraz III klasy gimnazjum, na zasadach określonych powyżej oraz uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. Na realizację programu wyodrębniono środki w wysokości 115 000 tys. zł, z których w maju 2011 r. uruchomiono 50% jako pierwszą transzę. We wrześniu 2011 r., na podstawie danych uzyskanych od poszczególnych wojewodów uruchomiono drugą transzę środków w wysokości 12 000 tys. zł. Wydatkowanie środków podziale na poszczególne województwa przedstawia się następująco:

Tabela 11. Realizacja Programu – Wyprawka szkolna.

Województwo	Łącznie uruchomiono w zł	Wydatkowano z dotacji wg. stanu na 31 października 2011 r. w zł.
dolnośląskie	3 790 585,00 zł	1 982 876,00 zł
kujawsko-pomorskie	3 916 991,00 zł	3 382 244,00 zł
lubelskie	4 260 125,00 zł	4 087 092,00 zł
lubuskie	1 706 796,00 zł	1 245 943,00 zł
łódzkie	3 932 765,00 zł	3 395 544,00 zł
małopolskie	6 052 000,00 zł	5 698 530,00 zł
mazowieckie	8 883 370,00 zł	6 841 614,00 zł
opolskie	1 268 867,00 zł	999 360,00 zł
podkarpackie	4 629 745,00 zł	4 365 519,00 zł
podlaskie	2 767 840,00 zł	2 258 857,00 zł
pomorskie	4 732 076,00 zł	3 899 682,00 zł
śląskie	6 946 760,00 zł	4 646 631,00 zł
świętokrzyskie	2 794 585,00 zł	2 285 523,00 zł
warmińsko-mazurskie	3 335 210,00 zł	3 094 668,00 zł
wielkopolskie	7 503 245,00 zł	4 334 478,00 zł
zachodniopomorskie	2 931 405,00 zł	2 417 531,00 zł

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	54 898,00 zł	39 788,00 zł
Ogółem	69 507 263,00 zł	54 975 880,00 zł

Źródło – Analiza sprawozdań wojewodów– MEN – DWST

Z otrzymanych danych wynika, że uruchomione środki pozwoliły na objęcie wsparciem wszystkich uprawnionych uczniów spełniających kryterium dochodowe i zgłaszających się o pomoc. W ramach programu, poza ustawowym kryterium dochodowym, z programu skorzystało ok. 3-4% uczniów z klas objętych programem, którzy znajdują się w trudnej sytuacji społecznej, rodzinnej, ekonomicznej lecz przekraczają kryterium dochodowe.

Od 2008 r. rodzice mieli prawo w ramach programu złożyć oświadczenie o wysokości swoich dochodów, zamiast zaświadczenia – co ułatwiało ubieganie się o pomoc. W ocenie Ministra Edukacji Narodowej za cenne należy uznać włączenie do programu uczniów niepełnosprawnych, którzy otrzymują pomoc bez względu na sytuację materialną rodziny.

Należy podkreślić, że Minister Edukacji Narodowej każdego roku przekazywał szczegółową informację do Kuratorów Oświaty o programie, wskazując na nowe rozwiązania, uczestniczyło również aktywnie w akcjach medialnych związanych z upowszechnieniem programu (audycje radiowe, telewizyjne, artykuły w prasie codziennej i czasopiśmie), przygotowywało na własnej stronie internetowej informację o zasadach programu, kryteriach dostępu, wysokości pomocy, itp.

W listopadzie 2011 r. (podobnie jak w latach ubiegłych) zebrane zostały szczegółowe dane o wykorzystaniu „Wyprawki szkolnej” wraz z informacjami o przyczynach niepełnego wykorzystania przekazanych środków w trzech kategoriach:

- uczniów spełniających kryterium dochodowe,
- uczniów spoza kryterium dochodowego,
- uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego.

Spośród otrzymanych odpowiedzi jako pierwszą przyczynę wskazuje się przekroczenie progu dochodowości uprawniającego do otrzymania pomocy, drugą przyczyną jest wykazywanie potencjalnych uczniów do otrzymania pomocy - jednakże brak pozytywnej odpowiedzi rodziców na możliwość uzyskania stosowanej pomocy ze strony samorządu. W dalszej kolejności wskazywano na rozbieżności pomiędzy deklarowaną sytuacją materialną rodzin a stanem faktycznym przy weryfikowaniu dochodu, znaczna część rodzin nie chce ujawniać swojej sytuacji materialnej. W przypadku znacznej grupy uczniów podręczniki szkolne zostały

sfinansowane ze środków stypendiów szkolnych - zatem brak jest możliwości ponownego ubiegania się o ich refundację.

Jednocześnie, z przekazanych informacji wynika, iż rodzice uczniów spoza kryterium dochodowego niechętnie zgłaszają się o pomoc, w części przypadków rodzice niedopełniali również obowiązku złożenia dokumentów potwierdzających zakup podręczników,

W przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi podstawowym problemem było uzyskanie stosowanych dokumentów od rodziców uczniów. Gminy zgłaszały również nieprawidłowości w zakresie wydawanych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, na podstawie których nie można było zweryfikować przyczyny jego wydania, a tym samym brak było możliwości zakwalifikowania do programu, w części szkół uczniowie dysponowali podręcznikami, które w ubiegłych latach były przekazane przez wydawców.

6 Podsumowanie

Priorytetem ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania jest doskonalenie jakości kształcenia oraz wyrównywanie różnic w poziomie edukacji. Służą temu m.in.:

- upowszechnienie wychowania przedszkolnego,
- obniżenie wieku rozpoczynania spełniania obowiązku szkolnego,
- wprowadzenie nowej podstawy programowej, która wpływa na zmianę sposobu kształcenia najmłodszych uczniów, dostosowując wymagania, oczekiwania i metody kształcenia do ich wieku oraz indywidualnych potrzeb.

Zmiany programowe obowiązujące od 1 września 2009 roku są systematycznie wdrażane do polskiego systemu edukacji. W roku szkolnym 2011/2012 nowa podstawa programowa obowiązywała w przedszkolach, klasach I - III szkół podstawowych i gimnazjów. Od roku 2012/2013 nowa podstawa programowa obowiązuje również w IV klasie szkoły podstawowej i w pierwszych klasach szkół ponadgimnazjalnych. Wdrażanie reformy programowej zakończy się w roku 2015 (z wyjątkiem techników i liceów artystycznych, gdzie nastąpi to w roku 2016).

Polscy uczniowie w coraz większym zakresie posiadają kompetencje ułatwiające kształcenie na kolejnych etapach edukacyjnych. Na systematyczny wzrost kompetencji polskich uczniów wskazują obiektywne badania PISA - programu międzynarodowej oceny w zakresie czytania, matematyki i nauk przyrodniczych uczniów, którzy ukończyli 15 lat. Wiek badanych uczniów został celowo wybrany ze względu na fakt, że w większości systemów edukacyjnych jest to czas kiedy kończy się kształcenie obowiązkowe i uczniowie podejmują decyzje o dalszej karierze edukacyjnej i w perspektywie zawodowej.

Polska uczestniczy w badaniu od początku, tj. od 2000 roku. W roku 2000, w którym zbadano uczniów uczęszczających do szkół starego typu, Polska startowała z niskich pozycji (15-latkowie nie byli jeszcze wtedy objęci reformą edukacji wdrażaną od 1999 r.). W tamtym czasie we wszystkich dziedzinach badań PISA odnotowano wyniki wyraźnie niższe od średniej OECD.

Sukcesem Polski jest znaczne ograniczenie liczby uczniów wykazujących bardzo niski poziom kompetencji w badanych przez PISA dziedzinach: czytanie i interpretacja, matematyka oraz rozumowanie w naukach przyrodniczych. Te kompetencje są fundamentem, bez którego trudno sobie wyobrazić dalszy rozwój edukacyjny czy zawodowy. W 2000 roku 23% uczniów znajdowało się poniżej drugiego poziomu kompetencji w czytaniu i interpretacji, natomiast w 2009 już tylko 15%. W matematyce w 2003 roku 22% uczniów nie osiągało drugiego poziomu, w 2006 r. uczniów takich było 19,8%, a w 2009 20,5%. Nieco lepiej radzą sobie

polscy uczniowie z naukami przyrodniczymi – w 2006 r. poniżej poziomu drugiego było 17%, a w 2009 – 13%.

Oferta szkół i placówek oświatowych w coraz większym stopniu umożliwia wyrównywanie szans edukacyjnych dzieciom i młodzieży i indywidualne podejście do potrzeb uczniów. Szczególne znaczenie ma wychowanie przedszkolne. Należy zauważyć, że wzrosła liczba dzieci od 3 do 5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym. Ten wzrost był możliwy dzięki zwiększeniu się liczby miejsc wychowania przedszkolnego w przedszkolach, punktach przedszkolnych oraz zespołach wychowania przedszkolnego.

W związku z trwającym procesem obniżenia wieku spełniania obowiązku szkolnego ważne jest gromadzenie i analizowanie informacji dotyczących:

- realizowania podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, szczególnie w klasach I - III szkoły podstawowej,
- tworzenia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy w szkołach,
- organizowania zajęć dodatkowych, opieki świetlicowej, dożywiania i dystrybucji pomocy materialnej,
- sposobu wykorzystania przez organy prowadzące przedszkola i szkoły podstawowe dostępnych środków finansowych wpływających na jakość edukacji wczesnoszkolnej.

Informacje w powyższym zakresie uzyskiwane są m.in. przez monitorowanie wdrażania podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, analizę danych z Systemu Informacji Oświatowej i kontroli prowadzonych przez Główny Inspektorat Sanitarny oraz sprawozdań z realizacji programów rządowych.

Analiza dostępnych danych wskazuje na poprawę jakości opieki i pomocy materialnej w szkołach, poprawę w zakresie bazy materialnej i warunków sanitarno-higienicznych oraz indywidualne podejście do ucznia w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Opracowano w Departamencie Kształcenia Ogólnego i Wychowania – Wydział Organizacji Kształcenia Ogólnego

DEPARTAMENT KSZTAŁCENIA
OGÓLNEGO I WYCHOWANIA

DYREKTOR
DEPARTAMENTU PRAWNEGO

Joanna Hucisko

56

Mus 4.12.2012. J. Hucisko 12.12.2012.

07.12.2012

7 Spis tabel i wykresów

7.1 Spis tabel

Tabela 1. Odsetek dzieci w wieku sześciu lat, które rozpoczęły naukę w szkołach podstawowych w kolejnych latach szkolnych ogółem.....	9
Tabela 2. Upowszechnienie wychowania przedszkolnego.....	14
Tabela 3. Dzieci wg wieku w wychowaniu przedszkolnym w latach 2005-2011 (ogółem).....	15
Tabela 4. Zatrudnienie nauczycieli w świetlicach szkół podstawowych w latach 2007/2008-2010/2011.....	31
Tabela 5. Uczniowie korzystający z dożywiania w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2011/2012.....	32
Tabela 6. Struktura placówek uczestniczących w programie w II połowie 2011 rok.....	33
Tabela 7. Najistotniejsze uchybienia stwierdzone w trakcie kontroli GIS-u w latach 2005 - 2011.....	37
Tabela 8. Zestawienie ogólnej liczby wypadków w szkołach i placówkach oświatowych w latach 2005/2006 – 2010/2011.....	38
Tabela 9. Szkoły wyposażone w ramach programu - Radosna szkoła - w pomoce dydaktyczne do miejsc zabaw w szkołach.....	47
Tabela 10. Szkoły wyposażone w ramach programu - Radosna szkoła - w szkolne place zabaw.....	48
Tabela 11. Realizacja Programu – Wyprawka szkolna.....	52

7.2 Spis wykresów

Wykres 1. Średnie liczby uczniów w oddziale szkoły podstawowej w latach 2005/2006 - 2011/2012 (publiczne i niepubliczne szkoły dla dzieci i młodzieży z wyłączeniem szkół specjalnych).....	7
Wykres 2. Średnie liczby uczniów w szkole podstawowej w latach 2005/2006 - 2011/2012 (publiczne i niepubliczne szkoły dla dzieci i młodzieży z wyłączeniem szkół specjalnych).....	7
Wykres 3. Liczba uczniów szkół podstawowych w latach 2005/06 - 2019/20 w dwóch wariantach terminu wprowadzenia obowiązku szkolnego dla dzieci sześciolatek: od 1 września 2012 i od 1 września 2014.....	10
Wykres 4. Procent klas I szkoły podstawowej podlegających badaniu, w których zdiagnozowano potrzebę adaptacji uczniów do warunków szkolnych.....	19
Wykres 5. Ustalony na podstawie dokonanej diagnozy potrzeb uczniów w badanych klasach I szkoły podstawowej okres adaptacji do warunków szkolnych.....	20
Wykres 6. Działania podejmowane przez szkołę w ustalonym przez siebie okresie adaptacji uczniów do warunków szkolnych.....	20
Wykres 7. Wykorzystanie urządzeń sportowych przez uczniów klas I szkoły podstawowej.....	22
Wykres 8. Wykorzystanie pomocy dydaktycznych przez nauczycieli wychowania przedszkolnego w pracy z dziećmi w ciągu miesiąca przed przeprowadzeniem badania.....	23
Wykres 9. Formy zajęć stosowane przez nauczycieli uczących w badanych klasach I szkoły podstawowej sprzyjające edukacji matematycznej.....	24
Wykres 10. Miejsca, gdzie odbywały się zajęcia edukacji przyrodniczej badanych klas I szkoły podstawowej poza salą lekcyjną.....	25
Wykres 11. Procent nauczycieli uczących w badanych klasach I szkoły podstawowej stosujących podane metody w celu rozwinięcia zamiłowania do czytelnictwa.....	26
Wykres 12. Procent nauczycieli uczących w badanych klasach I szkoły podstawowej włączający muzykę podczas określonych codziennych zajęć szkolnych.....	27
Wykres 13. Procent uczniów klas szkoły podstawowej objętych badaniem uczestniczących w dodatkowych zajęciach w celu wyrównania szans oraz rozwoju zainteresowań uczniów zdolnych.....	30
Wykres 14. Udział % uczniów klas I i II w zajęciach świetlicowych.....	31
Wykres 15. Badanie potrzeb rodziców w szkołach podstawowych w zakresie ich potrzeb dotyczących czasu pracy świetlicy (uwzględniono tylko te szkoły, które mają świetlicę).....	32
Wykres 16. Udział % w ogólnej liczbie badanych klas, w których zajęcia prowadzi jeden nauczyciel oraz więcej nauczycieli.....	42
Wykres 17. Średnia (suma/liczba odpowiedzi) liczba godzin zajęć wyodrębnionych realizowanych tygodniowo w badanych klasach.....	43

